

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 299 (47).**

1925. a.

II Riigikogu koosolek 17. detsembril
1925. a. kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Latik**, põllutööminister **H. Laretei**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **O. Amberg**, kohtuminister **T. Kalbus**.

Välisesitajate looshis: Leedu saadik **J. Aukštuolis**.

Päevakord:

1. Tööstusettevõtete nädala puhkepäevade seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Riigi 1925. a. lisaeclarve nr. 2 — III lugemisel.

3. Kuldbilansside seadus — III lugemisel.

4. Sõjavarustuse võla kohta Eesti ja Briti valitsuste vahel sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

5. Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta — II lugemisel.

6. Raadioseadus — II lugemisel.

7. Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus — II lugemisel.

8. 1926. aastal tegelikku kaitseväeteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — II lugemisel.

9. Kartulite veo kontrolli seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelu osalise kaotamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

11. Eesti riigikontrolli ajutise seaduse täiendamise seadus — riigikontrolli seaduse komisjoni ettepanek.

12. Tsiiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus — üldkomisjoni ettepanek.

13. Aktsiaselts paberivabrik „Koil“ile „Kohila-Kõrgeraba“ kitsarööpalise raudteeharu ehitamiseks tarvilikkude maa-alade võõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Petserimaal ja Narva-tagusel maa-alal valla vaestelastekohtute asutamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

15. Sõjaministeeriumile laske- ja laagriplosi asutamiseks Petseri maakonnas tarvilikkude maa-alade sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

16. „Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

17. Tempelmaksu seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

18. Laevade ärimaksu muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

19. Rahaministeeriumile 1925. a. erakorraliste kulude lisaeclarve arvel eelkrediidi avamise seaduseelnõu — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

20. Riigi turbatööstuse põhimäärused — I lugemisel.

21. Maakorralduse seadus — I lugemisel.

22. Riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

23. Seaduseelnõu tulitikutööstuse kohta aktsiisimaksu maksmise ja tulitikkude müügi korraldamiseks — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

24. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud töö-õnnetuste kahjutasu konventsiooni kinnitamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

25. Riigi laevasõiduameti põhimäärused — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

26. Tolli-põhitariifide muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

27. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

28. Vähemusrahvuste keelte seadus — üldkomisjoni ettepanek.

29. Eesti vabariigi keele seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5. p. 1.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei:** Avan Riigikogu koosoleku.

B. Oja (töer): Teen ettepaneku, võtta päevakorda esimeseks punktiks komisjonide täiendavad valimised.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, päevakorra 21-ne punkt — maakorralduse seadus — võtta päevakorra-punkt 8-da järele. Selle seaduse I lugemist on juba alustatud, ja et see kaunis kiire iseloomuga seadus on, siis oleks tähtis, et seda edasi jätkataks.

J. Vain (stp): Panen ette, päevakorrast välja jätta väljajagatud päevakorra-punkt 2. riigi 1925. a. lisaeelarve nr. 2—III lugemisel.

Nimelt on need summad, mis selle lisaeelarvega küsitud, hiljem võetud suuremasse eelarvesse, mis rahaasjanduse komisjonis läbivaatamisel ja hommehommikusel Riigikogu koosolekul arutamisele tuleb. Selle tõttu ei ole enam mõtet neid kahte eelarvet järjestikku Riigikogust läbi lasta, vaid tuleks juba see, mis rahaasjanduse komisjoni poolt esitatakse, nr. 2 all vastu võtta. Täna ei oleks aga veel küllalt korralik praeguses päevakorras olevat eelnõu arutuselt ära võtta. Seda teeksime siis, kui rahaasjanduse komisjoni uus ettepanek on Riigikogu päevakorras.

Juhataja **A. Rei:** Päevakorra kohta on tehtud järgmised ettepanekud: 1) rkl. Oja poolt — võtta päevakorda esimeseks punktiks komisjonide täiendavad valimised, 2) rkl. Teetsov'i poolt — päevakorra-punkt 21 — maakorralduse seadus — I lugemisel — võtta punkt 8. järele ja 3) rkl. Vain'i poolt — välja jätta punkt 2 — riigi 1925. aasta lisaeelarve nr. 2 — III lugemisel. Panen need ettepanekud ettekantud järjekorras hääletamisele. Asun rkl. Oja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Oja ettepanek vastu võetud. Asun rkl. Teetsov'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Teetsov'i ettepanek vastu võetud. Asun rkl. Vain'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Vain'i ettepanek vastu võetud.

Seega on päevakord kindlaks määratud.

2. Komisjonide täiendavad valimised. Komisjonide täiendavate valimiste kohta on tulnud järgmised kirjalikud ettepanekud: 1) tööerakonna Riigikogu rühma nimel rkl. Oja poolt: „Teen ettepaneku, tagasiastunud rkl.

Kalbus'e asemele valida: koosseisu komisjoni — rkl. Strandman, üldkomisjoni — rkl. Kana, Vene-Balti tehaste komisjoni — rkl. Kana“. 2) Kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühma nimel rkl. Bauer'i poolt: „Kristliku rahvaerakonna rühma nimel panen ette valida: 1) rahaasjanduse komisjoni rkl. Amberg'i asemele rkl. Märtson, 2) riigikaitse komisjoni rkl. Amberg'i asemele rkl. Linnamägi, 3) väliskomisjoni rkl. Lattik'u asemele rkl. Bauer“. Kuna selle vastu ei vaielda, panen kõik kandidaadid korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on kõik kandidaadid vastavatesse komisjonidesse, valitud.

3. Tööstusettevõtete nädala puhkepäevade seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—21.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Tööstusettevõtete nädala puhkepäevade seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastu võetud kujul järgmiste muudatustega.

1. § 1: tööstusliikudeks ettevõteteks, p. o. tööstuslikuks ettevõtteks.

2. Sealsamas ja § 4: loetlemisel tarvitada numbrite asemel tähti.

3. Sealsamas, lit c) kuues rida: „vevärkide“ ja „ehitamiseks“ vahelt kustutada komma.

4. Sealsamas, eelviimane rida: kustutada „aga ka“

5. § 3, viimane rida: kahekümnenelja tunni jooksul, p. o. kahekümneneljaks tunniks.

6. § 4 lit. c) viimane rida: kui palju, p. o. kui.

7. § 5 teine rida: missuguste, p. o. mille.

8. Sealsamas, kolmas rida: kustutada „on“.

9. Sealsamas, viimane rida: lõpp vastu võtta: „ja see kord avaldatakse „Riigi Teatajas““.

10. § 6 esimene rida: p. p. 1. ja 2., peab olema p. p. a ja b.

11. § 6 lõpp vastu võtta: „ja see avaldatakse „Riigi Teatajas““.

12. § 7 teine rida: puhkepäevade, p. o. nende puhkepäevade.

13. Sealsamas, kolmas rida: samas, p. o. Selles.

14. § 8 teine rida: kustutada „on“.

15. § 9 esimene rida: rikkumiste, p. o. üleastumiste.

16. Sealsamas, kolmas ja neljas rida: seaduse nimetus võtta jutumärkidesse.

17. § 10: Juhatajate peale pandavad, p. o. Juhatajatele määratud.

18. Sealsamas, viimane rida: ära ripub, p. o. oleneb.

19. § 11, kolmas rida: allub, p. o. kuulub.

20. § 12, eelviimane rida: vastutulekut ülesnäitama, p. o. vastu tulema.

21. § 13, viimane rida: annab välja, p. o. annab.

4. Kuldbilansside seadus — Üldkommissjoni aruandja **V. Hasselblatt III lugemisel.** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—13.

Kuldbilansside seadus.

§ 1. Kõik juriidilise isiku õigustega kaubanduslikud, rahalised, tööstuslikud ja ühistegeelised ettevõtted, samuti kõik ettevõtted, kes ei ole juriidilised isikud, kuid kasutavad või kasutada tahavad nendele otsekoheste maksude seaduse § 574. antud õigusi, peavad 1. jaanuariks 1926. a. või kui nende äriaasta mõnel teisel tähtajal algama peaks, selleks tähtajaks 1926. aasta jooksul ümberhinnatud bilansid, mis käesolevas seaduses avamisbilanssideks nimetatud, kokku seadma väärtkindlates Eesti markades, mille väärtus vastab kursile 100 Eesti marka — 1 kuldkroon — 0,403226 grammi puhast kulda.

§ 2. Avamisbilansi kokkuseadmiseks (§ 1) Eesti markades tulevad ümber hinnata kõik raamatujärgsed bilanssissekanded, mille summad Eesti markades vastavate aktiiva ja passiva sissekannete tõelisele väärtusele väärtkindlates Eesti markades § 1. tähendatud kursi järgi ei vasta, seal juures kinni pidades käesoleva seaduse alljärgnevatest nõuetest.

§ 3. Iga ettevõttesse mahutatud põhivara objekt (ärimaksu seaduse käsitamise instruksiooni § 55. p. 7) kuulub eraldi ümberhindamisele.

§ 4. Ettevõttesse mahutatud põhivara objektid tulevad bilansi aktivasse üles võtta nende soetamis- või valmistamishinnaga bilansi tähtpäeval, kuna passivasse üles võtta tuleb summa, mis näitab ettevõttesse mahutatud põhivara objektide väärtuse kahanemist bilansi tähtpäevaks.

Väärtuse kahanemise kindlakstegemisel on tõelik kulumine bilansi tähtpäevaks mõõduandev. Vastavaks kulumise summaks loetakse see osa soetamis- või valmistamishinnast, mis vastab objekti normaalse tarvitamise ajale

vahekorras tema tõelikust soetamisest või valmistamisest möödunud ajaga.

§ 5. Ettevõttesse mahutatud põhivara objektid, mis kestvalt oma väärtuse kaotanud erakordsete olude tõttu üle hariliku kulumise piiride (näiteks masina vananemine uue leiduse tõttu, ainuüksi sõjamaterjaali valmistamiseks määratud sisseseade tarvitamise võimaluse äralangemine ülemineku läbi rahuaja majandusele), tulevad aktivasse üles võtta võimalikku tarvitamise aega ja vastava objekti vanust tähele panemata ainult arvatava müügihinna suuruses bilansi tähtpäeval.

§ 6. Tegevuskapitaali objektide (ärimaksu seaduse käsitamise instruksiooni § 55 p.b) tõelikuks hinnaks loetakse; kui tegemist on oma ettevõttes valmistatud objektidega, valmistamishind bilansi tähtpäeval, ning kui tegemist on ostetud objektidega, soetamishind bilansi tähtpäeval. Vananenud või vigastatud tegevuskapitaali objektidel tulevad valmistamis- või soetamishinnalt väärtuse kahane-misele vastavad summad maha arvata.

§ 7. Kui §§ 4. ja 6. ettenähtud soetamis- või valmistamishindu kindlaks teha ei saa, tuleb abiks võtta hindamine.

§ 8. Väärtpaberid (ärimaksu-seaduse käsitamise instruksiooni § 55 p. 5) tulevad üles võtta bilanssi nende viimase börsikursiga enne bilansi tähtpäeva. Börsil koteerimata väärt-paberid tulevad üles võtta bilanssi nende müügihinnaga; kui viimast kindlaks teha ei saa, tuleb abiks võtta hindamine.

§ 9. Väärtpaberid ja nõudmised Vene avalik-õiguslike ja eravõlglike vastu tulevad ilma hinda tähendamata bilanssi üles võtta, kui need nõudmised 4. veebruaril 1920. a. juba olemas olid ja nende maksu-tähtaeg Venemaal kätte oli jõudnud. Kui sarnased väärtpaberid või nõudmised hiljem väärtuses tõusevad või neid müüakse, loetakse väärtuse juurdekasvu või saadud summat maksuõiguslikult mitte tuluks, vaid varanduse juurdekasvuks.

§ 10. Pärast avamisbilansi väärtuste kindlakstegemist käesoleva seaduse §§ 2.— 9. nõuete kohaselt arvatakse maha kindlaksteh-tud passiva kogusumma kindlaksteh-tud aktiiva kogusummast. Sel teel saadud vahe moodustab ettevõtte puhasvara.

§ 11. Käesoleva seaduse §§ 2 — 10 nõuetele vastavalt kindlaksteh-tud ettevõtte puhasvara tuleb üles võtta avamisbilanssi põhikapitaalina.

Avalikult aruandvate ettevõtete juures tuleb põhikapitaali suurus ümarikuks teha väärt-kindlates Eesti markades (§ 1) sel viisil, et selle jagamisel peakoosoleku poolt kindlaksmääratava aktsiate ehk osatähtede arvu peale

iga aktsia ehk osatähe peale langeb nimeline hind, mis võrdub 5.000 väärtkindlale margale või selle mitmekordselt võetud summale. Ümarikuks tegemisel ülejääv osa kantakse raamatusse seadusliku tagavarakapitaali arvele.

Ühistegelistel ettevõtetel on lubatud osatähe nominaalväärtust kindlaks määrata mitte vähem kui 1000 väärtkindla marga peale. Rahaministri loaga võib osatähe alammäära alandada kunni 500 väärtkindla margani.

§ 12. Avalikult aruandvate ettevõtete juures on aktsiate või osatähtede arvu vähendamine ainult niivõrd lubatav, kui võrd see tarvilik on § 11. ettekirjutatud alammäära nõuete täitmiseks. Aktsiate või osatähtede arvu vähendamisest tekkinud ülejääkidele vastavalt tulevad välja anda nimeta osatunnistused juhtumisel, kui ei peaks korda minema kokkuleppele jõuda nende ülejääkide ostmise kohta ühisuse poolt. Need osatunnistused ei anna hääleõigust, kuid nad annavad õiguse vastavalt osa saada ühisuse puhaskasust ning ühisuse likvideerimise puhul annavad nad õiguse jagamisele ühisuse varanduse peale. Puhaskasust osavõtmist ei tohi vähendada kapitaali suurenduste abil. Osatunnistused võivad kinni pidades kolmekuulisest ülesütlemise tähtajast, — ühisuse poolt üles öeldud saada mitte varem, kui kolmanda osatunnistuste väljaandmisele järgneval, äriaasta lõpul, osatunnistuse omaniku poolt iga äriaasta lõpul.

§ 13. Kui Eesti marga kurss äriaasta jooksul kõikum olnud vahekorras kuldkrooniga, arvatakse äriaasta lõpul väärtkindlatesse Eesti markadesse (§ 1) ümber enne saldode ühendamisest lõpubilansis ärimaksu seaduse käsitamise instruksiooni § 55 p. 7 põhiväärtused ja sama instruksiooni paragrahvi p. 8 kapitaali summad, kui võrd need aasta avamis-kuldbilansis juba olemas olid, viimase börsikursiga enne bilansi tähtpäeva ja, kui võrd need äriaasta jooksul suurenenud, vahekorras, mis kuldkrooni kursil järgnenud suurenemise päeval ja kuldkrooni kursil viimasel börsipäeval enne lõpubilansi tähtpäeva oli. Kui sel teel saadud lõpubilansi § 1. tähendatud väärtkindla Eesti marga ja raamatujärgsete Eesti marga väärtuste vahed ümberhindamise läbi puudutatud arvetele sisse kantud (põhivara arve, kapitaali arve ja kasude ning kahjude arve), asutakse arvete saldode ühendamisele lõpubilansis.

Aruandja **V. Hasselblatt** (loeb):

„§ 14. Tähendatud teel (§§ 1—13) saadud iga aasta lõpubilanss on maksude arvutamise aluseks lõpubilansiga lõpetatud äriaasta eest

ning vastava ettevõtte tegevuse maksustamise lähtekohaks sellele järgneval äriaastal.

Märkus. Kapitaalimaksu määramisel ei võeta arvesse põhikapitaali summa muutusi, mis tekkinud käesolevas seaduses ettenähtud korras bilansside ümberhindamise tagajärjel“.

Käesoleva paragrahvi algul sõnade „tähen-datud teel“ järele klambrites olev osa, nimelt „§§ 1—13“ asemel tuleb võtta ainult „§ 13“.

Juhataja **A. Rei**: Komisjoni aruandja poolt on tehtud redaktsiooniline ettepanek, käesolevas paragrahvis klambrites oleva osa „§§ 1—13“ asemel võtta „§ 13“. Kuna lahus hääletamist ei nõuta, ei tule see ettepanek eraldi hääletamisele.

O. Gustavson (stp): Ma kordan ettepanekut, mille tegi II lugemisel rkl. Jõeäär: käesolevast paragrahvist märkus välja jätta. Rkl. Jõeäär on selle märkuse väljajätmist juba pikemalt põhjendanud. Ma tuletan korduvalt ainult nii palju meelde, et see märkus Vabariigi Valituse poolt esitatud eelnõus puudus, ja komisjon on selle enda algatusel sisse võtnud. (J. Sepp mo: Kas Teie Vabariigi Valitsust nüüd nii toetate? — M. Laarman, põl: Valitsuse volinik!) Ma arvan, et valitsuse toetamine mitte ainult põllumeeste monopool ei ole.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen hääletamisele rkl. Gustavson'i ettepaneku, § 14-da märkus välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 14. ühes aruandja redaktsioonilise parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 14 vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 15—23.

§ 15. Ümberarvatud avamisbilansi kinnitamine järgneb avalikult aruandvates ettevõtetes peakoosoleku poolt, usaldus- ja täisühisustes oma terve varandusega vastutavate osanikkude poolt ning üksiku isiku eraomanduses olevates ettevõtetes omaniku poolt.

§ 16. Ümberhinnatud avamisbilansid § 1. tähendatud väärtkindlates Eesti markades esitatakse ümberarvamise protokolliga ja põhikirja muudetud määrustega 6 kuu jooksul, avamisbilansi tähtpäevast arvates, kumbki 7 eksemplaaris rahaministeeriumi juures asutatavale bilansside kontrollkomisjonile kinnitamiseks.

§ 17. Bilansside kontrollkomisjon koosneb kolmest esitajast rahaministeeriumi poolt, kellest üks on esistujaks, ühest esitajast kaubandus-tööstusministeeriumi, kahest esitajast kaubandus- tööstuskoja ja ühest esitajast ühis-tegelise liidu poolt.

Kõik asjad otsustatakse komisjonis liht-häälteenamusega, kusjuures häälte tasakaalu juhtumisel esimehe hääle ülekaalu annab.

Komisjon on otsusvõimeline, kui koos on esistuja ja 3 liiget, kellest vähemalt 2 liiget riigiasutuste poolt.

Komisjoni otsused on lõpulikud, kui esistuja vähemusse ei jää. Viimasel juhtumisel on esistuja õigustatud protestiga raha-ministrile esinema.

Rahaministri otsus on lõplik.

§ 18. Leiab bilansside kontrollkomisjon bilansid õiged olevat, saadetakse ettevõttele hindamisprotokollist, avamisbilansist väärt-kindlates Eesti markades (§ 1) ning põhikirja muudatustest igast ühest üks kinnitatud eksemplar. Keeldub komisjon bilansse kinnitامast, tuleb seda keeldu motiveeritud kujul teha. Sel korral esitab ettevõtte vastavalt muudetud avamisbilansi kahe kuu jooksul uuesti kinnitamiseks. — Kui 12 kuu jooksul avamisbilansi tähtpäevast arvates rahaministeerium ei ole võtnud lõpulikku seisukohta, loetakse bilansid kinnitatuks.

Ettevõtetele, kes kinni ei pea selle seaduse §§ 16. ja 18. ettenähtud tähtaegadest, võib rahaminister viivitustrahvi määrata ja sisse nõuda vastuvaidlemata korras kunni 10.000 marka iga kalendripäeva eest.

§ 19. Pärast kinnitamist bilansside kontrollkomisjoni poolt tembeldatakse kõik aktsiad või osatähed muudetud põhikirja kohaselt väärtkindlate markade peale ümber või tunnustatakse need maksusetuks. Viimasel juhtumisel antakse vanade aktsiate või osatähtede asemele väärtkindlates markades uued välja.

§ 20. Avamisbilansi kokkuseadmisega seotud põhikapitaalide ümberarvamine, aktsiate või osatähtede ümbertembeldamine või nende uuesti väljaandmine § 19. järgi on tempelmaksust vabad.

§ 21. Iga ümbertembeldatud või uuesti väljaantud aktsiate või iga ümbertembeldatud või uuesti väljaantud osatähe pealt võetakse kantseleimaksu kolme marga suuruses.

§ 22. Käesoleva seaduse jõusseastumisest peale tohivad aktsiate või osatähtede uuesti väljaandmised ainult väärtkindlates markades järgneda.

§ 23. Rahaministril on õigus käesoleva seaduse teostamiseks määrusi ja juhtnõore välja anda.

Juhataja **A. Rei:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõulõpuhääletamisel vastu võetud.

5. Sõjavarustuse võla kohta Eesti ja Briti valitsuste vahel sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Sõjavarustuse võla kohta Eesti ja Briti valitsuste vahel sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ning Briti valitsuste vahel Londonis 24. juulil 1925. a. sõlmitud kokkuleppe võla kohta sõjavarustuse eest tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu tekst ühes eestikeelse tõlkega avaldatakse alljärgnevalt ühes käesoleva seadusega.

6. Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta — II lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **Th. Tallmeister** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—9.

Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta.

§ 1. Käesoleva seaduse käsitamisel tähendab sõna „laev“ kõiki avalikkude asutuste ehk eraisikute päralt olevaid kaubandus merilaevu, mis Eesti laevade registrisse üles võetud.

§ 2. Alla kaheksateistkümneme aasta vanuseid lapsi ja alaealisi võib nende laevade peale, kus mitte ainult laevniku oma perekonnaliikmed tegevuses ei ole, tööle võtta ainult vastava sadamakapteni poolt määratud arstilt väljaantud tunnistuse ettenäitamisel, et laps ehk alaealine sellele tööle kõlbab.

§ 3. Kui sarnased lapsed ehk alaealised alaliselt merel tegevad on, peab arstlik järelevaatust nende kõlbulikkuse suhtes vähemalt kord aasta jooksul uuesti korduma, ja iga uue järelevaatuse puhul tuleb esitada uus arstitunnistus, et läbivaadatav töökõlbuline on. Kui arstitunnistuse tähtaeg reisi kestvusel

lõpeb, pikendatakse teda sadamasse jõudmiseni, kus on § 2. ettenähtud arst.

§ 4. Hädalistel kordadel võib sadamakapten alla kaheksateistkümne aastasele alaealisele ilma §§ 2. ja 3. ettenähtud arstliku läbivaatamiseta loa andma laevale minna, kuid selle tingimisega, et arstlik järelevaatus esimeses sadamas, kus laev peatab ja vastav arst olemas, toime pannakse.

§ 5. Käesoleva seaduse ja selle põhjal antavate määruste korralliku täitmise järelevalve, samuti ka seaduse ja määruste rikkujate vastutusele võtmine allub töökaitse komisсарidele ning sadamakaptenitele.

§ 6. Käesoleva seaduse ja selle põhjal antavate määruste mittetäitmise eest karistatakse süüdlasi: rahatrahviga kunni viiekümnetuhande margani.

§ 7. Paragrahvis 6. tähendatud rikkumiste eest vastutusele võtmine ja süüdlaste karistamine, sünnib korras, nagu see ette nähtud on seaduses karistamise korra kohta töökaitse seaduste rikkumise pärast („Riigi Teatajas“ nr. 67 — 1922. a. avaldatud seaduse § 32), kusjuures sadamakaptenid võivad vastavatel juhtumistel ka protokolle kokku seada ja neid vanemale töökaitse komisсарile esitada.

§ 8. Laevade kaptenid on kohustatud igal ajal töökaitse komisсарidele lubama laeval järelevaatus toimetada, omalt poolt neile ametnikkudele tarvilikku vastutulekut üles näitama ja nende seaduslikke nõudmisi täitma.

§ 9. Töö-hoolekandeministri ülesandeks jääb kokkuleppel teedeministriga välja anda vastavaid määrusi käesoleva seaduse käsitamiseks

7. Raadioseadus — II lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse

vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—5.

Raadioseadus.

§ 1. Kõigi raadioühenduste eksploateerimine riigi territooriumil (maal, merel, õhus) on riigi ainuõigus; raadioühenduste korraldus allub teedeministriumile.

§ 2. Raadioühendused, mis riigikaitse teenistuses, kuuluvad sõjaministri võimkonda, nende korraldamine aga sünnib teedeministri teadmisel.

§ 3. Teedeminister annab välja määrusi raadiosaatejaamade avamise, sulgumise ja tegevuse, samuti vastuvõtteaparatuuride ülesseadmise ja tegevuse kohta, ära kuulates sealjuures raadiokomitee arvamist.

§ 4. Teedeministril on õigus raadiosaatejaamade sisseseadmist ja eksploateerimist ringhäälingu otstarbel (kontserdid, kõned ja muud ettekanded) lubada eraisikuile ja ühisustele kontsessiooni alusel. Samuti on teedeministril õigus anda ka riigi saatejaamu eraisikute või ühisuste eksploateerimisele.

§ 5. Valvet raadioühenduste pidamise ja eksploateerimise üle vabariigis ning läbikäimises välisriikidega teostab posti-telegraafi-telefoni ametkond käesoleva seaduse ja selle seaduse põhjal antud määruste ning rahvusvaheliste konventsioonide, reglamentide ning kokkulepete kohaselt, milleks temal õigus on oma ametnikkude kaudu kontrollida kõiki raadioseadeid, peale sõjaministeriumi raadiojaamade.

Aruandja **A. Tamm** (loeb):

§ 6. Raadioasjanduse arendamiseks moodustatakse teedeministeriumi juures nõuandva organina kaheteistkümne-liikmeline raadiokomitee järgmises koosseisus: haridusministeriumi, siseministeriumi, teedeministeriumi, postipeavalitsuse esitajad, igast nimetatud keskasutusest üks esitaja ja sõjaministeriumist kaks esitajat; raadioettekannete korraldajate poolt üks esitaja, raadioaparatuuride valmistajate ja müüjate poolt üks esitaja, seaduslikus korras registreeritud raadioühingute poolt kaks esitajat ja Eesti inseneeride ühingute poolt kaks esitajat. Riigi keskasutuse esitajad määratakse ametisse vastavate ministrite poolt, eraettevõtjate ja ühingute esitajad kutsuvad ametisse teedeminister nende ettevõtjate ja ühingute ettepanekul. Samas korras määratakse ka igale komitee liikmele üks asetäitja. Raadiokomitee liikmete volitused kestavad kolm aastat.

Raadiokomitee istungid juhatab teedeministeriumi esitaja, tema äraolekul postipeavalitsuse esitaja.

Raadiokomitee tegutseb enda poolt välja-töötatud ja teedeministri poolt kinnitatud dokukorra alusel.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rkl. Tamm'el.

A. Tamm (rhvsv): Selles 6-das paragrahvis on ette nähtud raadiokomitee, mille koosseis tegutseb pariteedi alusel — 6 liiget Vabariigi Valitsuse poolt ja 6 liiget eraisikute poolt. Siin on ette nähtud haridusministeriumi, siseministeriumi, teedeministeriumi, postipeavalitsuse esitajad, igast nimetatud keskasutusest 1 esitaja ja sõjaministeriumist 2 esitajat. Üldkommissjon enne sugugi ei arvanud sisse võtta sõjaministeriumi

esitajat. Seda põhjendati sellega, et sõja lahtipuhkemise puhul enesestmõistetavalt kõik raadioühendus läheb sõjaministeeriumi alla. Lõpuks võeti sõjaministeeriumi ettepanek siiski vastu. Minu arvates ei ole mingit põhjust sõjaministeeriumil raadiokomisjoni rohkem esitajaid saada kui teistel, sellepärast panen ette ka sõjaministeeriumile 1 esitaja määrata. Et pariteet ei hävineks, siis teen ettepaneku eraisikute hulgast ka üks isik vähem võtta. Minu ettepanek oleks järgmine: § 6. välja jätta 5-das reas: „sõjaministeeriumist kaks esitajat“ ja 9-das reas: „ja Eesti inseneeride ühingute poolt kaks esitajat“ — selle asemel sisse võtta 5-das reas: „sõjaministeeriumilt üks esitaja“ ja 9-das reas: „ja Eesti inseneeride ühingute poolt üks esitaja“. Seega oleks komisjonis kaks esitajat vähem. See ei ole siis nii raske aparaat ja pariteet oleks ikkagi välja peetud.

Sõjaminister J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! Mina vaidlen härra Tamm'e ettepaneku vastu, maha kustutada üks sõjaministeeriumi esitaja. Minu arvates võiks jutt sellest olla, kas mitte nende arvu ei tuleks suurendada. Esiolgu oli raadio sõjaministeeriumi eriala. Nüüd kus see asi on laialt arenenud, ei saa nõuda, et ta ainult sõjaministeeriumi eriala oleks. Sellest ei ole aga küllalt, et sõjaajal raadioasjandus sõjaministeeriumi juhtida ja käsutada on, vaid selleks peab juba rahuajal teatav ettevalmistus olema, et raadiot sõjaajal võiks sõjalisteks otstarbeteks tarvitada. Sellepärast on ka tarvilik, et sõjaministeeriumil ka rahuajal raadiokomitees oma kaaluv sõna öelda oleks. Kaks meest on sellepärast tarvis, et üks oleks tehnika alal, teine üldsõjaasjanduse alal. Palun § 6 vastu võtta niisugusel kujul, nagu ta üldkomisjoni poolt esitatud.

Juhataja A. Rei: Sõna on rkl. Tamm'el.

A. Tamm (rhvsv): Sel puhul, kui härra sõjaministri ettepanek peaks vastu võetama, võtan oma isikliku ettepaneku tagasi, et ka Eesti inseneeride ühingute poolt üks esitaja määrataks.

Juhataja A. Rei: Rkl. Tamm'e poolt on tehtud ettepanek — § 6 välja jätta 5-das reas: „sõjaministeeriumist kaks esitajat“ ja 9-das reas: „ja Eesti inseneeride ühingute poolt kaks esitajat“ — selle asemel sisse võtta 5-das reas: „sõjaministeeriumist üks esitaja“ ja 9-das reas: „ja Eesti inseneeride ühingute poolt üks esitaja“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 6. hääletamisele üldkomisjoni poolt

esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6 vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 7—12.

§ 7. Raadioasjanduse tehnilise külje arendamine ja korraldamine on postipeavalitsuse ülesanne.

§ 8. Teedeministril on õigus keelata sala-keelte tarvitamist raadioühenduslikus läbikäimises.

§ 9. Teedeminister võib erasaatejaamu rakendada riigi ülesannete täitmisele. Niisugustel juhtumistel maksab riik eraraadiojaamade omanikkule tasu S. k. X k. ettenähtud korras.

§ 10. Väljamaa laevad, aeroplaanid ja muud liikumisvahendid võivad kasutada oma raadioaparaate Eesti territooriumil ja territoriaalvetes teedeministri määruste kohaselt.

§ 11. Riigi raadiojaamade läheduses on keelatud 2 klm raadiusega sõõris ilma teedeministri loata teha niisuguseid ehitusi ja üles panna aparaate, masinaid ning seadeid, mis mõjuvad absorbeerivalt või segavalt raadiojaamade korraliku töötamise peale. Ilma loata tehtud ehituste, aparaatide, masinate ja seadete omanikud on kohustatud kõrvaldama enda kulul raadiojaama segavaid mõjusid. Teedeminister kuulutab „Riigi Teatajas“, missugused ehitused, aparaadid, masinad ja seaded võivad segada riigi raadiojaamade tööd.

§ 12. Riigi raadiojaamade ehitamisel ja vastuvõtuaparaatide ülesseadmisel on lubatud välisvõrgu antenni võõra maa ning hoonete külge kinnitada, kusjuures kõik kinnisvara omanikule selle läbi tekkinud kahjud tasutakse vastava ametkonna poolt S. k. X k. ettenähtud korras.

Aruandja **A. Tamm** (loeb):

„§ 13. Eraisikuil ja ühisustel, kes käesoleva seaduse põhjal luba on saanud raadioasaatejaamu või vastuvõtteaparaate sisse seada, on õigus õhuanenne võõra maa ja hoonete külge kinnitada (kohaliku omavalitsuse nõusolekul); selleläbi kinnisvara omanikule tekkinud kahju tasub raadiosaatejaama või vastuvõtteaparaadi omanik. Riigi- ja omavalitsuse asutuste päralt olevate kinnisvarade külge õhuanennide kinnitamiseks on vaja vastava asutuse nõusolek. Kui pooled kahjutasu asjas kokku ei lepi, lahendatakse küsimus kohtu korras“.

Selle paragrahvi juures läksid hääled pooleks ja nii on esitatud kaks varianti. Ühed hääletasid selle poolt, et 4-das reas jääksid sisse klambrites olevad sõnad „(kohaliku omavalitsuse nõusolekul)“, teised hääletasid selle

vastu. Isiklikult leian, et sellel osal ei ole mingisugust tähtsust ja ta võiks välja jääda, sest raadio sisseseadmine on iseenesest väga lihtne töö ja kokkulepet peremehe ja üürniku vahel on väga kerge saavutada, kokkuleppe mittesaavutamine võib väga erakorralistel juhtumistel ette tulla, see on siis, kui peremees jonnib ajab. See ootamata ettepanek oli sellepärast, et välja oli jäetud juhtumine, kus tahtakse linna majade külge antenn panna ja see võiks neid rikkuda. Siis võeti sisse, et riigi- ja omavalitsuse asutuste päralt olevate kinnisvarade külge õhuantennide kinnitamiseks on vaja vastava asutuse nõusolek. Isäranis maal on raske kohaliku omavalitsuse nõusolekut saada, sest selleks tuleb mõnel pool väga kaugele välja sõita, sellepärast leian, et need sõnad, mis klambrites tähendatud, võiksid välja jääda.

Juhataja **A. Rei**: Komisjoni poolt on esitatud kaks varianti. Pooled komisjoni liikmed on olnud selle poolt, et 4-da rea algul tulevad sisse võtta sõnad „(kohaliku omavalitsuse nõusolekul)“, kuna pooled on selle vastu olnud. Seega on olemas kaks paralleel-ettepanekut komisjoni poolt. Kodukorra § 29. nõudel tulevad need paralleel-ettepanekud esiteks „poolt“ hääletamisele. Esimesena panen hääletamisele § 13 ühes nende kolme sõnaga. (Hääletatakse.) Nüüd tuleb hääletamisele § 13 klambrites olevate sõnadeta. (Hääletatakse.) Kuna kumbki ettepanek pole saanud absoluutset enamust, — esimene ettepanek on saanud poolt 40 häält, teine ettepanek on saanud poolt 8 häält, — kvoorum on 83, — siis tulevad mõlemad ettepanekud „poolt“ ja „vastu“ hääletamisele. Hääletamisele panen selles järjekorras, kuidas nad esimesel hääletamisel häält saanud. Hääletamisele tuleb § 13 ühes 4-das reas olevate sõnadega „(kohaliku omavalitsuse nõusolekul)“. (Hääletatakse.) Nüüd tuleb hääletamisele teine variant — klambrites olevate sõnadeta. (Hääletatakse.) § 13 ühes nende kolme sõnaga on saanud poolt 43 häält, vastu 8, § 13 ilma nende kolme sõnata on saanud poolt 8 häält, vastu 39 häält, seega on esimene variant — § 13 ühes kolme sõnaga — vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 14—17.

§ 14. Kui eraraadioühenduste välisantenid riigi telegraafi, telefoni või raadioühenduste välisvõrgu ehitamisele ja korrashoiule takistuseks on, siis on riigil õigus neid oma kulul ümber paigutada.

§ 15. Raadiotelegraafi ja -telefoni taksid pannakse maksma tariifi nõukogu seaduses ettenähtud korras. Raadio ringhäälingu kasutamise taksid määrab kindlaks teedeminister, raadiokomitee arvamist ära kuulates.

§ 16. Ilma loata ülesseatud raadiojaamad ja vastuvõtteaparaadid konfiskeeritakse.

§ 17. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotab maksvuse 1912. a. 6. juuni seadus ametkondade-vahelise raadio-telegraafi komitee asutamise kohta (Seadluste ja määruste kogu nr. 114, 22. juunist 1912. a. artikkel 962) ja S. k. XII köide peatükk I § 1 esimene märkus.

8. Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

„Asutava Kogu poolt 27. aprillil 1920. a. vastuvõetud piirituse ja viinamüügi seaduse II osa p. p. 1 ja 2 („Riigi Teataja“ nr. 65/66 — 1920. a. sead. nr. 192) ja Vabariigi Valitsuse poolt 1. juunil 1921. a. ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal vastuvõetud piirituse ja viinamüügi seaduse muutmise ja täiendamise seaduse III osa p. 1 lit. a ja b („Riigi Teataja“ nr. 48 — 1921. a. sead. nr. 44) ning Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1921. a. vastuvõetud napside ja likööride valmistamise ja müügi seaduse § 20 („Riigi Teataja“ nr. 81 — 1921. a. sead. nr. 122) kaotavad maksvuse 1. jaanuarist 1926. a.“

Teen ettepaneku, vastu võtta järgmised redaktsioonilised parandused: kolmandas reas klambrites välja jätta „sead. nr. 192,“ siis maha kustutada 7-das reas „sead. nr. 44“ ja samuti eelviimasest reas „sead. nr. 122“. Neljandas reas sisse võtta sõna „Vabariigi“ ning sõnade „ajutise valitsemise korra“, asemel lugeda: „Vabariigi valitsemise ajutise korra“. Need on redaktsioonilised parandused, millega üksikud redaktsiooni komisjoni liikmed ühinenud, ja sellepärast teen ettepaneku need vastu võtta.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja poolt on tehtud redaktsioonilised parandused. Need ei tule lahus hääletamisele, kui seda ei nõuta. Lahus hääletamist ei nõuta, siis panen seaduseelnõu teksti ühes redaktsiooniliste parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Näh-

tava enamusega on tekst ühes redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

9. 1926. aasta tegelikku kaitseväeteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — II lugemisel.

Juhataja **A. Rei:** Riigikaitse komisjoni aruandja kohuseid täidab komisjoni esimees rkl. Anderkopp.

Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette

ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—11.

1926. aastal tegelikku kaitseväeteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus.

§ 1. 1926. aastal kutsutakse tegelikku kaitseväeteenistusse kõik 1905. aastal sündinud meeskodanikud.

§ 2. Kutsutute vastuvõtmine sünnib kaks korda aastas:

a) 15.—30. märtsini võetakse vastu need, kes on sündinud enne 1. juulit 1905. a., ja

b) 15.—30. septembrini — need, kes on sündinud peale 30. juunit 1905. a.

§ 3. Teenistusse ilmuma peavad:

a) märtsikuus vastuvõetud nooredmehed — 12. aprillil 1926. a.;

b) septembrikuus vastuvõetud nooredmehed, 1) kes meriväkke või merikindlustesse määratud, — 1. veebruaril 1927. a., ja 2) kõik teised — 14. oktoobril 1926. a.

§ 4. Teenistusaja alguseks loetakse:

a) märtsikuus vastuvõetutele — 10 aprill 1926. a.;

b) septembrikuus vastuvõetutele, 1) kes meriväkke või merikindlustesse määratud — 1. veebruar 1927. a., ja 2) kõigile teistele 10. oktoober 1926. a.

Tähtajal mitte ilmunuile loetakse teenistusaja alguseks järgmise kuu esimene kuupäev pärast väeossa ilmunist.

§ 5. Teenistusse kutsututele antakse peale tervislikkude põhjuste teenistusse ilmuniseks ajapikendust järgmistel alustel:

a) ühele kaksikvennale — perekonnapea ehk kui see puudub, mõlemate kaksikvendade palvel — kunni teise kaksikvenna sundusliku aja ärateenimiseni;

b) kutsealusele, kelle vanem vend sunduslikku aega teenib ehk kutsealuse kaitseväeteenistusse kutsumise korral tegelikku kaitseväeteenistusse võetakse, — perekonnapea palve peale — kunni vanema venna sundusliku aja ärateenimiseni;

c) kutsealusele, kelle perekonnas peale tema teisi täiesti töövõimelisi liikmeid ei ole

või kelle majanduslik seisukord iseäranis raske, — perekonnapea palve peale — üheks aastaks rahvaväe peakomisjoni otsuse põhjal;

d) üli-, kesk- ja kutsekoolide õpilastele hariduse jätkamiseks, õpilaste eneste palvete peale, mis vastavate koolivalitsuste kaudu esitatakse, — koolide seadustes ettenähtud tähtaegadeni;

e) riigi stipendiaatidele, keda peale kõrgema õppeasutuse lõpetamist riigi kulul välisriiki komandeeritakse mitmesuguste õpetlaste kutse vastu ettevalmistamiseks, ning isikutele, keda peale ülikooli lõpetamist ülikooli juurde jäetakse professori kutsele ettevalmistamiseks, õppeasutuse valitsuse palve peale — kunni selle aasta viimase kutseni, millal nemad 30 aastat vanaks saavad.

Kui kooli seaduses tähtaega, milleni õpilane on õigustatud tegelikku kaitseväeteenistusse astumiseks hariduse jätkamise otstarbel ajapikendust saama, ära tähendatud ei ole, määrab selle tähtaja kindlaks sõjaminister kokkuleppel haridusministriga.

§ 6. Eelmises paragrahvis (§ 5) nimetatud ajapikenduse saamise palved esitatakse 4 nädalat enne tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmise aja algust (§ 2) sellele rahvaväe komisjonile, kuhu ajapikendust saada soovija on kohustatud vastuvõtmiseks ilmuma.

Paragrahv 5 p. c. põhjal antud palvele peab juurde lisatud olema paluja elukoha järele — a) kohaliku linna politsei, alevivalitsuse ehk vallavalitsuse tunnistus paluja varandusliku ja perekondliku seisu üle ja b) kohaliku linna, maakonna ehk jaoskonna arsti tunnistus paluja perekonnaliikmete töövõime kaotuse üle.

§ 7. Vabatahtlikke võib vastu võtta ainult sõjaministri poolt eraldi iga väeosa kohta kindlaksmääratud arvul.

§ 8. 1926. aasta jooksul vabastatakse ajateenijaid kaitseväelasi tegelikust kaitseväeteenistusest järgmiselt:

a) kõik, kes teenivad meriväes, merikindlustes või erikursustel tehnilistes väeosades, — pärast 24 kuu ärateenimist;

b) kõik, kes teenivad ratsaväes, — pärast 20 kuu ärateenimist, ja

c) kõik teised, — pärast 18 kuu ärateenimist.

§ 9. Eelmises paragrahvis (§ 8) tähendatud teenistusest vabastamise tähtaegade väljaarvamisel ei loeta kaitseväelastele sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse aja arvele aega, mis kaitseväelased teenistuses olles:

a) kohtu ehk administratiiv korras vahiall olnud, välja arvatud need, kes kohtu poolt õigeks mõistetud, ehk kelle süüdistuse asi vastava võimu poolt ära lõpetatud;

b) jooksus olnud;

c) kokku üle kolme kuu haigemajades ja tervisparanduslikul puhkusel viibinud, välja arvatud need, kelle viibimine ravitsemisel ehk tervisparanduslikul puhkusel on tingitud teenistuse kohuste täitmisel saadud vigastustest ehk haigustest;

d) distiplinaar karistusena üle 5 päeva aresti all viibinud.

Selle aja peavad § 8. tähendatud aja teenistuses ära olnud kaitseväelased tagant järele ära teenima.

§ 10. Eesti kodakondsusse astunud välisriikide kodanikkudele võetakse arvele teenistus, mis nad välisriigi sõjaväes on teeninud. Kui isik välisriigi sõjaväes sugugi teeninud ei ole, ehk kui tegelik teenistus välisriigi sõjaväes kestis § 8. tähendatud ajast vähem, peab tema, kui ta alla 30 aastat vana on, Eesti alalises kaitseväes vastavalt kas terve § 8. tähendatud aja ehk selle osa, mis ta välisriigis § 8. tähendatud ajast vähem teenis, ära teenima. Nende tegelikkude kaitseväeteenistusse vastuvõtmine sünnib peale Eesti kodakondsusse astumist ühes lähema kutse kodanikkude kaitseväge sunduslikku aega teenima võtmisega.

§ 11. Vabariigi Valitsusel jääb õigus sõjaministri ettepanekul vabastada § 8. nimetatud ajateenijaid kaitseväelasi ka enne samas punktis (§ 8) ettenähtud tähtaega, kui riigikaitse seisukord seda võimaldab ja kaitseväelaste väljaõpetamine selle all ei kannata.

Aruandja A. Anderkopp: Edasi järgneb seaduseelnõus § 12, mis kõneleb käesoleva seaduse maksmapanemise korrast. Komisjon on nimelt võtnud seaduseelnõusse põhimõtte, et käesolev seadus hakkab maksma tema väljakuulutamisega „Riigi Teatajas“, sest komisjon kartis, et Riigikogu ei jõua käesolevat seaduseelnõu vastu võtta enne pühi. Kuna nüüd on arvata, et homme Riigikogu koosolek käesoleva seaduseelnõu kindlasti III lugemisel vastu võtab, siis võtan ma komisjoni nimel § 12 tagasi ja palun juhatajat § 12. mitte hääletada.

Juhataja A. Rei: Keegi teistsuguseid ettepanekuid ei tee; § 12 on tagasi võetud ja ei tule hääletamisele.

10. Maakorralduse seadus — A. Kärner (stp): Väga austatud rahvasaadikud! Riigikogule esitatud maakorralduse seadus on seda võrd haruldane seadus, et tema juures tuleb natuke peatuda ja ümber vaadata, kui suur ulatus ja tähtsus sellel on. Lugupeetud aruandja tähendas sissejuhtavas kõnes väga õieti, et erilise tähtsuse omandab see seadus Saaremaa

kohta ja nimelt selles, et maakorralduse selgroog on siilu- või lapimaade süsteemi kaotamine talude kruntimise läbi, sest kaugelt üle poole Saaremaa vanadest taludest kuulub veel muistseaja pärandusena sellesse süsteemi, mis nüüdsel ajal täitsa kõlbmatu ja rahvamajandusele kahjulik. Saaremaa seisukohalt võiks käesoleva seaduse tähtsust võrrelda Asutava Kogu poolt vastuvõetud maaseadusega. Arusaamine talude kruntimise või uuesti korraldamise tarvilikkusest tekkis pikkamööda. Aastat kolmkümmend tagasi arutati juba ärksamates maapidajate ringkondades seda küsimust. 1905. aastal oli ka see küsimus teiste nõudmiste hulgas. Vene riigiduumasse saadeti rahvasaadikutele märgukirju, ja pärast 1905. aastat, osalt ka ennem, hakkasid mõisnikud ja põllupank nende võimupiirkonda kuuluvaid talumaid krunti panema. Talud pandi endise mitmekümne lapi asemel suurematesse tükidesse, nimelt 3-me kunni 6-de või isegi 10-esse osasse. Korraldamata, selle sõna tõsisest mõttest, on endiste kroonuvaldade talud, kus praegu veel 40—50 tiinuline talu on lõhutud harilikult mitmekümnesse, sageli aga üle 100 ja isegi kunni 160 lappi või siilakusse. Põllu- ja heinamaasiilude kõrval on aga karjamaa külakonna ja sageli mitme küla peale ühine. Niisugused kividega ülekülvatud ja lammastest ümmarguseks sõodud kadakapuhmastega kaetud karjamaad on sageli 10 ja rohkem ruutversta suurused. Vanainimeste jutu järele olla muiste rohkem üksikuid talusid olnud, mida tunnistavad märgid karjamaadel, kus sagedasti näha jälgi endistest eluasemekohtadest. Mõisahärrade käsul olla inimesed küladesse kokku aetud selleks, et neid siis hõlpsam oleks mõisa teole käsutada. Tihedaid ja suuri külasid tuleb Eestis mannermaal harva ette, aga Saaremaal on see harilik nähtus. Niisugusel külatänaval valitsab kevadel ja sügisel läbipääsematu pori, talude hooned on üksteisele nii lähedal, et õues sagedasti ruumi poolest vankrit ümber pöörata ei saa; ühe talu loomalaut või saun asub teise talu kaevu äärel või elutoa akna all. Maade kruntimisega on võimalus suuri külasid harvendada, mis suurte tulekahjude ärahoidmiseks ja tervishoidlikust küljest ülitarvilik. Praeguse siilumaade süsteemi juures ei või uudismaa tegemisest ja sooharimisest juttu olla. Karjamaast, mis kogu külakonna oma, ei ole võimalik põldu juurde teha. Kui maapind seda küll lubaks, — külakond ei luba. Rohketest sooheinamaadest oleks võimalik vee ärajuhtimise läbi riigi abil head heina- või põllumaad saada, kraavisid ei saa aga kaevata, sest tihti on heinamaasiilak nii kitsas, et sellest pärast kraavi läbiviimist palju järele ei jää, või kraavi viimist peakraavi takis-

tab võõras maa. Paarkümmend aastat tagasi lõhuti ja põletati põldudel kivie. Sellest ajast, kui kruntimise jutud käima hakkasid, on põllu puhastamine ja heinamaa laastamine ikka vähemaks ja vähemaks jäänud. Kartus, kruntimise puhul oma töövaeva naabri kasuks kaotada, on arusaadav. Ka uute hoonete ehitamine külates on tihti samal põhjusel ära jäänud. Sellest kõigest on arusaadav, mispärast Saaremaa talupidaja nii armetu kehv on. Mitte maapinna kehvus ei ole peasüüdlane, vaid süüdi on väga suuresti lapimaade süsteem. Maapuudust ei tohiks kehvuse põhjuseks nimetada, on ju keskmine talude suurus meil 40—50 tiinu, vaid maaharimise võimalused ja oskamine on siin väga puudulikud. Kruntimise mõiste on muidugi see, kui talu saaks ühte tükki või krunti pandud. See oleks kerge teha, mõõda ruut välja ja asi on korras. Meie maapind seda aga ei luba, sest see pole ühesugune, väga mitmekesine ja muutlik on see aga saartel. Liiva — kruusamaa vaheldub siin sooga, paepealne ja sarapik raudkivihunnikutega ning savipõhjaga maaga. Peaaegu ei või loota, et siin saaks talukohti ühte tükki kruntida, kui seda silmas pidada, et naabertalud ka eluvõimulisteks jääksid. Enamatel kordadel on ehk võimalik põldu ja karjamaad ühte tükki panna, aga heinamaa suhtes ei saa seda kuidagi võimaldada, sest on olemas metsaheinamaa ja lagendik — soo. Ei või ju üht osa talusid ilma küttematerjalita jätta, kusjuures see osa ka ilma heinata jääks kunni soo kultiveeritud. Tihti ei ole Saaremaa taludel muud metsa kui see, mis lehtpuudena heinamaadel kasvab. Tahes või tahtmata tuleb siin kruntimise all mõista hulga maalappide ja siilude asemel panna talu 3, 4, kunni 7 tükki, nii kuidas seda maapind vähegi lubab. Siia juurde tuleb lisada, et kui maakorraldajad ja maakorralduskomisjonid oma ülesannet hoolsasti ja asjaolude kohaselt täidavad, oleks käesoleva seaduse teostamine saarte mahajäänud põllumajanduse tõstmise, mida järeltulevad põlved õnnistaksid, vastasel korral tekitaks see aga pettumust ja meelekibedust. Seda kauaoodatud seadust tervitavad suurem osa lapitalude pidajaid. On ka neid põllumehi, kes vana korraga väga rahul on. Need on inimesed, kes kaugemale ei oska vaadata ega mõelda, vaid esiisade viisisid ja olusid õigeks peavad ning kellel põlluharimise arenemisest ja maasaaduste suurendamise vajadusest aimu pole.

Sellepärast on ka arusaadav maakommissjoni seisukoht §§ 20. ja 23. juures, et maakorraldust võib nõuda üks asjaosaline ja et kruntimise otsust võib teha vähemalt $\frac{1}{3}$ asjaosalistest.

Sellega olen käsitanud selle seaduse häid, jaatavaid külgi.

Nüüd tuleb vaadata ka seaduse teise külje peale. Ei tohi arvesse võtmata jätta tuhandete perekondade saatust ja elamisvõimaluste äravõtmist, kes ka põlvest põlve ära elanud sama maa peal, ja keda maakorralduse seadus tõsiselt puudutab. Need tuhandet perekonnad on lapimaade piirides asuvad vabadikud, kelle omanduseks ainult vakamaa või kaks aia- ja õuemaad eluhoone ümbruses. Need taludest väljavõrsunud inimesed elatavad end töökäimisega kas kodu ümbruses või saarelt väljas. Perekonna ülespidamiseks on peaaegu igal vabadikul lehm ja paar lammast, harva mõnel ka hobune. Oma loomi on nad põliselt karjatanud külakonna karjamaal ja looma heinamaad on nad juhuslikult siit ja sealt rentinud. Kui nüüd talud krunditakse, likvideeritakse ka küla ühiskarjamaa. Vabadik, kelle eluase harilikult külakarjamaa serval, ei saa enam oma loomi karjamaale lasta, sest kogu külakonna karjamaa asemel on nüüd tema värava taga ühe talu karjamaa, kuhu loomalaskmine võimatuks muutub. Samuti sünnib siis ka heinamaa saamisega, sest koondatud või kruntiaetud talu ei rendi enam heinamaad välja, vaid püüab selle ise ära kasutada, sest temal on nüüd tööd hõlpsam teha, pole vaja ühelt talulapilt teise rännata kibedal tööajal.

Lapitalusid, selle sõna otsekoheses mõttes, oli 1923. aastal minul olevate andmete järgi 1917 ja nende piirides olevaid vabadikukohti 2189. Viimastest on ehk osa mõisatest 1923. ja 1924. aasta jooksul maad saanud. Igatahes ulatab vabadikkude arv 2000 peale, keda lapimaade kruntimine otsekohe puudutab. Korraldusele tulevate talude keskmine suurus on: läänepoolsel Saaremaal — 75 tiinu, kesk Saaremaal — üle 50 tiinu, Põidel ja Muhus 35—45 tiinu, Sõrves Torgu vallas — 31 tiinu; läbisegamini tuleks iga talu peale üks vabadik. Kui nüüd arvesse võtta planeerimata jäänud riigi tagavaramaid ja ülearseid ametnikkude palgamaid, mis kõigepealt peaksid saama ära tükeldataud ja vabadikkudele välja antud, siis tuleks, kui vabadikukoha suuruse paneksime 5 hektaari, — sama ettepanek, mis paremalt tiivalt tehti popside seaduse juures, — siis tuleks talu karja- ja heinamaast võtta 2—3 hektaari, muidugi tasu eest, mis ette nähtud teatud seaduses. Ja seda ei võiks nimetada nende talude elujõuetuks tegemiseks, sest nagu ma näitasin, on talude suurus keskmiselt Saaremaal 50 tiinu ümber — 40, 50, 60—70 tiinu ja lapitalude põllupinna protsent on 13. Põlluandmisest vabadikule siin juttu ei ole, vaid jutt on karjamaast, mida on 45%, ja heinamaast, mida 42% talu kogusummast. Sellepärast, kui paari tiinu

võrra talukoht vähemaks jääks popsile maa juurde andmisega, siis see sugugi ei tee talu elujõuetuks. Need arvud näitavad, et ülesharimata maad on Saaremaal ülearu. Kui nüüd sellest ülesharimata maast vabadikukohale tüki-kene juurde antakse, siis tingimata püüab vabadik selle üles harida, temal oleks võimalik aiapidamist ja viljapuuaeda sisse seada, mis Saaremaal täitsa võimalik. Oma tööjõudu aga vabadikuperekond selle väikese koha peal ära tarvitada ei saaks, vaid ta peab ikka jääma töölkäijaks, kas oma kodu ümbruses või väljas. Eluaseme kohta aga ilma lehmapidamise võimaluseta oleks võimatu alal hoida. Perekonnapea kes väljas tööl käib, toob kogu oma teenitud töövaeva ja matab selle oma maalapikesesse, et seda korda seada. Nõnda on see praegu ja nõnda jääb see ka tulevikus. Vastasel korral sunniks käesolev maakorralduse seadus tuhandeid perekondi meie riigist lahkuma ja võõrsilt omale üht kodumaad otsima. Meie riigi seisukohalt ei tohiks meie seda lubada.

Neid asjaolusid on ka endiste võimude ajal, Vene valitsuse ajal, arvesse võetud. Saaremaa rüütelkond esitas 1912. aastal, kui kõne all oli endiste rüütelkonna talude, lapimaade, kruntimine, — neid talusid on 300 ümber — Vene valitsusele ettepaneku, et vabadikkudele, kes asuvad nende maade piirides, antaks 6 tiinu maad. Niisama, kui põllupank korraldas oma alla võetavaid talukohti, anti vabadikule 4—5 tiinu maad, aga praegune seadus seda ette ei näe. Nüüd tahetakse vabadikkude küsimus hoopis välja jätta ja tagajärg on see, et vabadik peab omale vististi uue kodumaa otsima.

Popside seaduse II lugemisel lükati Riigikogu enamuse poolt kõik minu ettepanekud, vabadikkudele talude kruntimise ajal tüki-kene maad juurde anda, tagasi, esimesest paragrahvist alates. Praegu I lugemisel olevat maakorralduseeadust käsitades julgen siiski veel kord väga austatud rahvasaadikute südame-tunnistuse peale koputada. Meie riigi tuleviku pärast mures olles peaks meie kohus olema meie kehvemale rahvakihile elamisvõimalust anda. Maakorralduseeaduse, kui puhttehnilise seadusega, ei saa vabadikkude küsimust täies ulatuses käsitada, vaid see peab sündima popside seadusega, mille 3. lugemisel mina oma ettepanekuid kordan, lootuses, et Riigikogu enamus siiski Saaremaa vabadikkude seisukorda arvesse võtab ja minu ettepanekuid toetab.

Rkl. härra Teetsov oma kõnes näitas muuseas, et seaduse § 6 lubab endist omanikku ta endise maalapi peal kasvavat metsa ära hävitada. Ka mina leian, et niisugune kartus tõesti § 6-das olemas on. Saartel on metsa väga vähe, ja et selle vähesel metsa hävitamist

takistada, tuleb § 6. selles sihis parandada ja täiendada. Rkl. Teetsov heidab ette, mispärast maakorralduseeadus pole varem esitatud, tah-tes sellega nagu süüdistada lahkunud põllutöö-minister härra Kerem'it. Et selle seadusega on palju aega viidetud, on ju tõsi, aga peab arvesse võtma, et 1919. ja 1920. aastal oli ju võimatu nii suure ulatusega seadust, nagu maakorralduseeadus, välja töötada. Siis töötati maa-seaduse ja maareformi määruste kallal ja asuti kõige jõuga mõisate tükeldamisele. Hiljemalt — 1921.—1923. a.a. oleks võidud selle seaduse juurde asuda, mis aga nüüd lahkunud valitsuse ajal siiski teoks on saanud ja Riigikogu päevakorda jõudnud. Niisugust süüdistust võiks ette heita põllumeestekogude ministrile, härra Rostfeldt'ile ja tema abile härra Raamot'ile, kes 1921. a. kunni 1923. a. suveni põllutööministeeriumi juhtisid. Härra Teetsov neile etteheiteid ei tee, vaid süüdistab teise erakonna ministrit. Pean tunnistama, et ainult härra Kerem'i ajal on maakorralduseeadus välja töötatud ja lahkunud suure koalitsiooni valitsuse ajal Riigikogule esitatud, kuna enamalt ei ole selleks vist küll keegi sulge tindi sisse kastnud. Edasi — härra Teetsov näeb suurt kurjust maakorralduse komisjonides. Minu arusaamise järgi ei saa aga kuidagi ilma komisjonideta läbi, ja neil peab teatav otsustav võim olema. Ainult siis võib loota, et kruntimine läbi viiakse. Siis soovitas härra Teetsov, et selle komisjoni liikmete hulka peaks kuuluma maakonna agronoom, kes ainuke olude-tundja olla. Komisjoni liikmeks on maakonnavalitsuse esimees, kes muidugi on seal pärit inimene ja tunneb olusid, olgu ta põllumeeste erakonnast või pahemalt tiivalt, ja peab ka tundma, kuidas oludekohaselt talusid krunti panna. Siia maani võisid litalude pidajad ise oma maid kruntida. Mispärast nad seda ei teinud? Sellepärast, et ei olnud asutust, kes kavad oleks kinnitanud, tööd juhtinud, tülid õiendanud ja lahendanud. Ilma komisjonita, kellel kohtuvõim, on võimatu maid korraldada. Siis vast oleks härra Teetsov komisjonide instituudiga nõus, kui seal oleks — nagu juba ütlesin — liikmeks Eesti põllumeeste keskselti poolt määratud maakonna põllumajanduse inspektor või agronoom. Nagu teada, tuleb kõige suurem töö ära teha Saaremaal. Minu teada on kõik Saaremaal tegutsevad agronoomid ja instruktorigid mannermaa mehed, kes Saaremaa olusid ei tunne, vaid ainult ratsahobuse seljast on Saaremaad näinud. Nende kätte ei võiks anda nii tähtsa asja otsustamist, kes, nagu nende tegevus näitab, muud ei oska, kui kogupõllumeeste programmi järgi poliitilist kihutustööd teha. Seadus aga lubab tarbekorrald eksperte komisjoni koosolekust sõna-

õigusega osa võtta, mis komisjoni äranägemise järgi sünnib. Eksperdiksi või asjatundjaks võivad olla agronoomid ja instruktorid, kui nende arvamine komisjonile teada tarvilik.

Sedasama võiks öelda härra Teetsov'i seisukoha kohta seaduse § 9. juures. Maakomisjonis soovitas härra Teetsov, et kruntimisel ei tohiks uusi talusid alla 25 hektaari planeerida. Nagu näha eitundnud härra Teetsov Saaremaa olusid. Seal on juba paljud talud pärijate vahel pooleks ja $\frac{1}{3}$ jaotatud. Peab konstateerima, et poole- või kolmandikumees niisama ära elab, kui terve 50-hektaarilise talu omanik. Väikemaapidaja on enne kõlbmatuks tunnustatud karja- või heinamaa üles harinud ja elab, kuna terve talu omanik oma harimata karja- või heinamaaga nälgib. Peaks ju selge olema, et mitte maa suurus ei ole mõõduandev, vaid maa harimine. § 9. käsitatud põhimõtetest võib maakorralduse komisjon väga hästi otsustada, kui suur peaks kuskil talu alammäär olema.

Lugedes maakorralduse seadust üheks tähtsamaks, mis Saaremaa rahvamajandust väga suurel määral tõsta aitab, ja kui selle seaduse teostamisel ka vabadikule vastu tullakse, toetan kõigiti selle seaduse vastuvõtmist ja maksamahakkamist kõige lähemal ajal.

Riigikogu peaks minu ettepanekud popside seadusesse võtma, sest need ei ulatu kaugemale kui ettepanekud paremalt tiivalt ja nimelt, et vabadikule eraldatav maa-ala ulataks mitte üle 5 hektaari. Muus osas toetan maakorralduse seaduse vastuvõtmist I lugemisel.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Maakomisjoni aruandja O. Liigand: Ei ühegi kõneleja poolt, ei härra Teetsov'i ega ka härra Kärner'i poolt pole käesoleva seaduse vastu kõneldud, vaid on tehtud ainult mõned arvustavad tähendused. Nende asjaolude kohta, mida härra Teetsov ette tõi ja parandusi soovitas mõnes kohas seaduses teha, tuleb öelda, et nende koht on teisel lugemisel. Siinkohal tahaksin mina ainult niipalju tähendada mõne väite kohta, nimelt härra Teetsov'i soovi kohta maakorralduse komisjonide koosseisude asjus, et sellest ka kõne oli maakomisjonis, ja seal härra Teetsov ei teinud mingisuguseid konkreetseid ettepanekuid vastavateks parandusteks. Ma ei tea, mispärast härra Teetsov need parandused hoidis Riigikogu koosoleku jaoks. Mina sooviksin, et härra Teetsov kõneleks nendest parandustest teisel lugemisel: Niisama § 6. kohta päralduste likvideerimise asjus, mille kohta on tähendatud, et soovitav on, et päraldused nii likvideeritaks, et nad mitte ei hävineks.

Siin on ka vastav parandus juba tehtud. Kuid härra Teetsov'i poolt ka seal midagi paremat soovitatud ei olnud. Niisamuti ka § 9. ja teiste juures. Mina tähendasin juba, et need on asjad, mida võib lahendada teisel ja kolmandal lugemisel.

Mis härra Kärner'i seletustesse puutub ja tema soovidesse, et see seadus maksma pandaks eestkätt Saaremaa kohta, siis ma juba tähendasin oma sissejuhatuses, et see seaduse arutamisel ette nähtud on ja see ka seletuskirjas on ära tähendatud. Aga mis puutub härra Kärner'i soovisse, et see maakorralduse seadus lahendaks ühtlasi ka popsideküsümuse Saaremaal, siis arvan mina, et see raske teostada on selle seaduse kaudu ja ka otstarbekohane ei ole, eriti veel, kui sellekohane eriseadus praegu Riigikogus kõrvuti käesolevaga arutamisel on. Vaadake, tolles seaduses on õige koht popside- ehk vabadikkudeküsümuse lahendamiseks. Kuna maakorralduse seadus ei tee tegemist maaomanduse võõrandamisega, vaid tema on põhjendatud sellele alusmõttele, et maakorraldus peab läbi viidama maade vahetuse teel, kus üheväärtuslikud kinnisvara tükid nende omanikkude vahel vahetatakse. Igaüks, kellelt maad ühes kohas ära võetakse, peab samas väärtuses maad teisalt asemele saama. Ja kui alati täpselt ei ole võimalik maad ühevõrdseks anda, siis võib vahet ka rahaga tasuda, aga see on ainult harukordsetel juhtumistel ette nähtud. Sellepärast, mulle näib, ei või popside- ehk vabadikkudeküsümust mitte selle seadusega lahendada. Kui siin aga siiski soovitakse ka sellekohaseid parandusi teha, siis võib neid teha ka teisel ja kolmandal lugemisel. Siis on ka võimalus kaaluda, kui vastuvõetavad nad on. Mina olen aga küll praegu arvamisel, et selles sihis parandused selles seaduses soovitavad ei ole. Ma lõpetan sellega ja jään oma endise ettepaneku juurde — seadus esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: Aruandja poolt on ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja O. Liigand: Teen ettepaneku, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kodukorras ettenähtud kolmepäevalisest vaheajast loobuda.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

**11. Kartulite
veo kontrolli
seadus — I lu-
gemisel.**

Rahaasjanduse kom-
misjoni aruandja
K. Tonkman: Austatud
Riigikogu liikmed! Kartu-
lite väljaveo kontrolli sea-
dus on analoogiline või väljaveo kontrolli sea-
dusele. Selle seaduse põhimõte on niisugune,
et tahetakse kartulite väljaveo peale väljaveo-
kontrolli sisse seada ja selle kontrolli kulud
ühtlasi ka kartulite pealt võtta. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõus tegi rahaasjanduse komisjon mõned väiksed muudatused. Näiteks § 3. juurde võttis tema järgmise märkuse: „põllutöömistri nõusolekul võib kartulid ilma kontrollita välja vedada nendesse maadesse, kus kontrolli ei nõuta“. See märkus on sellepärast tarvilik, et kartulite väljaveo kontroleerimine takistuseks ei saaks olla maa-
dele, kus sellekohast kontrolli ei nõuta. Siis on § 5., kus ette nähtud on kontrollmaks, Vabariigi Valitsuse poolt on ette pandud seda 2%-ti võtta. Rahaasjanduse komisjon, seda küsimust pikemalt läbi kaaludes, jõudis otsu-
sele, et kartulite väljaveo pealt ei või võtta 2%, põhjusel, et see kõrge maks saaks takistuseks kartulite väljaveole. Praegu on kartulite väljaveol ka tollimaks peal, mis üle 6 marga puuda pealt välja teeb, ning kartulite raskust ja mahutavust arvesse võttes oleks see maks suur, mis teeb isegi välja ligi 50 marka kartulitüüri pealt. Rahaasjanduse komisjoni arvates võiks kartulite väljaveo kontrolli maks 2% väljaveosummast olla, kui kartulite väljaveo toll ära kaotataks. Sellepärast alandati kartulite väljaveo maksu 2% pealt 1% peale.

§ 5-da juurde võeti märkus, mis tarvilik on selleks, et tulud, mis kontrolli maksust sisse tulevad, asjasthuvitatud organisatsioonid ise ära määraksid, mille peale need kulutada tuleksid.

Edasi jääb Vabariigi Valitsuse ettepanekust välja § 6., mis ette nägi registreerimise korra. Muus osas aga ühines rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja seletuskirjaga. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman:** Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel 3-päevalist vaheaga mitte pidada, et saaks seaduseelnõu kiires korras vastu võtta, mis kartulite väljaveole väga tähtis.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**12. Välismaa-
lastele kinnis-
varade oman-
damise ja kasu-
tamise keelu
osalise kaota-
mise seadus —
I lugemisel.**

Üldkommissjoni aru-
andja **A. Jõeäär:** Lugu-
peetud rahvasaadikud! Vabariigi Valitsus esitas seaduseelnõu, mille järgi kavatseti ära kaotada maks-
vates seadustes ettenähtud keeld väljamaalaste kinnis-
varade omandamise kohta.

Üldkommissjon leidis tarvilikuks osaliselt ära kaotada kitsendusi, nimelt siseriigis, kuid arvas tarvilikuks see keeld alles jätta ja osalt ka maks-
ma panna seal, kus seda ei olnud, nimelt piiri-
äärsetes maaosades. Vastavalt sellele on seaduseelnõu komisjoni poolt ümber töötatud, ja üldkommissjoni nimel panen ette ta I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Panen ette, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel 3-päevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**13. Eesti riigi-
kontrolli ajutise
seaduse täien-
damise seadus
— I lugemisel.**

Riigikontrolli seaduse komisjoni aruandja Ipsberg'i puudumise pärast jääb vahele Eesti riigikontrolli ajutise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

**14. Tsviilkoh-
tupidamise sea-
duse muutmise
seadus kohtu-
otsuste täitmise
asjus — I luge-
misel.**

Üldkommissjoni aru-
andja **A. Jõeäär:** Lugu-
peetud rahvasaadikud! Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu järgi kavatseti tsviilkoh-
tupidamise seaduses kolm muudatust ette võtta,

osades, mis puutuvad kohtuotsuste täitmisesse. Esimene muudatus seisib selles, et ära kaotada tsviilkoh-
tupidamise seaduse § 161¹⁰ p. 2. Selle punkti järgi oli tarvilik võlglastele sund-
otsuste täitmisest 3 päeva ette teatada, mille tõttu oli võlglastel võimalik oma varandust kõrvale toimetada. Komisjon leidis ka tarvilikuks selle punkti ära kaotada.

Teine muudatus — ära kaotada § 940., mis nõuab, et kohtupristavid peaksid üksikasjaliselt aru andma oma tegevusest kohtu esimehele. Arvati, et sellel mõtet ei ole, sest et kohtu esimehel on võimatu saadetavaid teateid nende suure arvu tõttu lähemalt kontroleerida. Tuleb pristavite tegevuses väärnähtusi ette, siis võivad pooled kaebtuse teel oma huvisid kaitsta. Selle mõlema ettepanekuga on üldkommisjon ühinenud.

Kolmas ettepanek — § 283 maksuma panna uues redaktsioonis, nimelt kui kohtupristav ei saa võlglaste kutset kätte anda, siis saadab ta kutse ärakirja oma allkirjaga linnas — politseivalitsusele ja maal — vallavalitsusele. Seda parandust komisjon tarvilikuks ei pidanud, sest praegune § 283-da redaktsioon ei nõua kohtupristavilt või käskjalalt, et ta isiklikult vallavalitsuse ruumidesse läheks kutse ärakirja üles panema, vaid ülespanemine peab sündima külakümniku ruumides, seega väljakutsutava isiku elukoha läheduses. Teate saatmine vallavalitsusele sünnib ka praegu kirjalikult. Linnades kutsete ärakirjade ülespanemine politseiruimides ei peaks raskusi sünnitama. Neil põhjustel jättis üldkommisjon Vabariigi Valitsuse eelnõus § 2. välja. Üldkommisjoni nimel panen ette, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

15. Aktsiaselts paberivabrik „Koil’ile“ „Kohila-Kõrgeraba“ kitsarööpalise raudteeharu ehitamiseks tarvilikkude maa-alade võõrandamise seaduseelnõu — I lugemisel.

Üldkommisjoni aruandja J. Holberg: Vabariigi Valitsuse poolt on esitatud eelnõu, mille järgi pidi üksikutelt talupidajatelt aktsiaselts paberivabrik „Koil’ile“ „Kohila-Kõrgeraba“ raudtee ehitamiseks maad võõrandatama. See eelnõu oli arutamisel üldkommisjoni. Üldkommisjon leidis, et käesolev raudtee ei ole üldkasuliku iseloomuga, vaid ehitatakse aktsiaseltsi teenistuse jaoks ja selle huvides. Teiseks, kui siin võõrandamine läbi viidaks, rikuks see viie talupidaja krundid sedavõrd, et omanikkudel raskeks läheks osa maa-ala edaspidine kasutamine ja neil puuduks võimalus oma majapidamises edasi tegutseda. Kolmandaks, mis ka peapõhjus, on see, et aktsiaselts „Koil’il“ on Kohila mõisa käes tarvitada. Seda maad on võimalik raudtee-ehitamiseks kasutada, ja see ehitamine ei läheks ka kallimaks, samuti ei ole selleks ka mingisugust takistust. Maa on selleks

kõlbulik. Lõpuks ei ole ka tähendatud, et taluomanikud kategooriliselt ära öelnud maad andmast, vaid nad on ainult hinna kokkuleppe juures lahku läinud. Aktsiaseltsil on väga hästi võimalik maaomanikkudega raudtee alla tarvismineva maa hinna asjus kokku leppida, kui selle maa omanik nõuab ainult 30.000 marka. Neid asjaolusid arvesse võttes teen üldkommisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

Üldkommisjoni aruandja K. Tamm’e puudumise pärast jääb vahele „Petserimaal ja Narva-tagusel maa-alal valla vaestelastekohute asutamise seadus — üldkommisjoni ettepanek.

16. Sõjaministeeriumile laske- ja laagriplatse asutamiseks Petseri maakonnas tarvilikkude maa-alade sundvõõrandamise seadus — I lugemisel.

Üldkommisjoni aruandja J. Holberg: Meil Eestis puudusid sõjaväe harjutamiseks ja väljaõpetamiseks platsid. Neid platse oli teistes kubermangudes Balti maadel, aga Eesti riigi piirides neid ei olnud, aga nüüd, kus meil iseseisev sõjavägi, siis on täiesti selge ja arusaadav, et on tarvis platse luua sõjaväe väljaõpetamise jaoks, ja kus võiks sõjaväelisi taktilisi harjutusi toime panna, lahingulaskmisi korraldada ja nii edasi. Selleks on tarvis teatud maa-alasid muretseda, mis sõjaministeeriumi alla kuuluksid, et kõrvaldada takistused, mis sõjaväele harjutuste ja väljaõppuste tegemiseks ees olid. Nii on juba enne Riigikogu poolt vastu võetud seaduseelnõu, mis Jägalas võõrandas teatud maa-ala sõjaväe laskeplatsiks. Et aga kogu suurtüki, jalaväe ja insenerivägi harjutustest võiks osa võtta, selleks on tarvis maad leida. Maa leiti kõige soodsamatel tingimustel Petseri maakonnas, mitte kaugel Petseri linnast. Peab tähendama, et selle maa võõrandamine võrdlemisi kergem on ja kodanikkudele suuri raskusi ei sünnita, kuna sellel maa-alal väga vähe majapidamisi on. Üldse tuleb käesoleva eelnõu järgi võõrandatud maa-alal umbes 3—4 majapidamist lõhkumisele. Kesk harjutusplatsi on ainult üks talu, kuna ainult kaks talu teisel pool serval asuvad. Laskeplatsi servadel asuvad külad, mille tagajärjel jäävad talud laskeplatsist välja, ja ümber tõsta ei tule rohkem kui 3—4 perekonda. Peale selle on eelnõus ette nähtud, et on võimalik anda soovijatele maad riigi maataavarast, nii

et selles asjas raskusi ei või tulla. Kõige raskem on muidugi selle taluga talitada, mis kesk harjutusplatsi on. Peale selle peab ka ütlema, et käesoleva võõrandamise vastu koha pealt proteste ei ole tulnud. Riigikassale paneb võõrandamine teatud kohustused peale, seda arvesse võttes, et maa Petserimaal on kaunis hinnas. Riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

I. Seljugin (vn.): Господа члены Государственного Собрания. Для вас конечно не секрет, что Печерский уезд является одним из наиболее бедных в государстве в земельном отношении. Поэтому вполне понятен и естественен тот горький осадок, который остается у местного населения, когда кто-нибудь посягает на их жалкие земельные кусочки. Что касается настоящего закона, то он повлек за собой не только этот горький осадок, а вызвал еще более значительные последствия.

Надо сказать, что большая часть отчуждаемой по настоящему закону земли принадлежит сетскому населению.

В прошлом, в дореволюционное время, когда рынок был значительно шире, огромная часть сетского населения занималась промыслом и мелкой торговлей, главным образом собирая старья и продавая грубой глиняной посуды. Земля, как источник дохода, таким образом, не имела первенствующего значения. Теперь этот промысел, в силу заградительных мер, сильно сократился, а во многих деревнях совсем замер. И естественно, что население обратило сугубое внимание на землю, как единственный источник дохода в настоящих условиях. Пошла усиленная работа по поднятию сельскохозяйственной культуры и увеличению площади удобной земли. За незначительным исключением все деревни покончили с общинным порядком землепользования. Я видел, как эти сети расчищают огромные лесные площади под пахоту, я видел, как глубже и глубже врезаются они в болото, осушая их и распахивая.

И я уверен, что эта отчуждаемая площадь через несколько лет была бы превращена в удобные земельные угодья.

Обстоятельства прижати, прикрепили население к земле; население поняло, что уйти на фабрику, или на завод, поглощавшие в прошлом огромную часть нашего населения, уже не так легко; волей-

неволей надо приниматься за землю. И принялись. Мы знаем, что три агронома при Печерском земстве не успевают удовлетворять все запросы населения. И вот естественно, что население, главным образом, сеты, узнав об этом законопрокте, заволновалось.

Испугались не только те, от которых отчуждается земля, испугались и соседи. Сегодня, мол, взяли вашу землю, а завтра, глядишь, и до нашей доберутся. И несколько сетских семейств распродали имущество за безценок и уехали в Бразилию. И я знаю, что это только разведчики, что за ними потянутся еще очень многие, часто зажиточные крестьяне. Согласитесь, господа, что это не в интересах государства.

Надо, следовательно, что-то предпринять, найти выход, чтобы остановить это паническое бегство. И выходов по моему имеется два. Во первых, это отвергнуть настоящий закон, а во вторых за отчуждаемую землю заплатить землей же. Мы не рассчитываем, что Государственное Собрание одобрит первый путь, так как это неприемлемо, может быть, с точки зрения государственных соображений высшего порядка. Надо сказать, что с этим, как с чем то роковым неизбежным, примирилась, пожалуй, и часть пострадавших. Приходится следовательно использовать второй путь, т. е. вознаградить землей. А для этого необходимо, чтобы из имеющегося в распоряжении государства в Печерском уезде земельного фонда ни одна пядь земли не была бы отдана посторонним, пришлому элементу, необходимо, чтобы она вся была распределена между потерпевшими, ибо этим путем будет и соблюдена справедливость и внесено успокоение в население.

V. Grigorjev (vn.): Господа народные депутаты. К речи депутата Селюгина вполне присоединяюсь. Я только хотел подчеркнуть, что отчуждать землю от крестьян, у которых и без того имеется большое малоземелье, да в таком большом количестве, как около 3000 гектаров, вопрос крайне сложный, к нему надо относиться с крайним вниманием и государственною мудростью. Увеличивать бедноту и безработицу, там где она уже чувствуется довольно сильно, это просто неосторожно с государственной точки зрения. В виду этого, необходимо дать землю тем крестьянам, которые этого

пожелают. Ведь надо знать, что целый ряд деревень с отчуждением от них названной земли, лишаются топлива, выгона для скота и части пахотной земли. Отсюда естественно бедность и безработица еще больше увеличатся.

Sõjaminister J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! Meil on sõjaväe laskeplatside asutamise alal juba kogemused olemas. Kui meie neid asutama hakkame, siis räägitakse ikka, et tuleb palju majapidamisi hoopis hävitada, kuna teised maapidajad satuvad vaesusesse. Ma pean ütleva, meil on poligoon Jägalas, ja selle võõrandamise praktika on näidanud, et inimesed selle all suurt ei kannata. Sedasama võiks öelda ka Petseri laskeplatsi kohta. Faktiliselt on ju see maa suuremalt osalt sõjamineisteriumi kasutada olnud, ja midagi seal hukka pole läinud. Kui teie vaatate selle maa plaani, siis teie näete, et nagu aruandja juba täitsa õieti tähendas, ainult üks majapidamine peab hoopis likvideerimisele minema, nimelt mis kesk platsi on, kuna teised, mis ärte peal, vähendatud maaga edasi võivad tegutseda. Ka võite Teie plaani järgi näha, et laskeplatside alla võetav maa on suuremalt osalt kõlbmata maa, mingisugune nõmm, kus õieti ei vili ega hein ei kasva, kesk seda platsi on suured sooplarakad. Võib olla, et sellest maast asja saaks, kui sinna suured kaanalid kaevata, kunni Pimsa jõeni välja, kuid praegustes oludes ei ole ta põllutööks sugugi kõlbulik. Ka on inimesed seal sellega juba leppinud, et see maa neilt võetakse, ning valitsusel on ka kavatsus, anda selle maa asemele riigi maad. Selle tõttu pandi juba läinud aastal Petserimaal riigimaade jagamine seisma, et võimalik oleks anda neile, kelle käest maad võõrandatakse, natuuras maad asemele. Minu arvates on siin vastu tulnud kohalikele elanikkudele niipalju kui on võidud, kuid meil on vaja laskeplatsi sõjaväe lahingu laske-harjutuste jaoks. Seda küsimust on mitu aastat juba kaalutud ning paremat kohta ei ole leitud, ja sellepärast tuleb selle võõrandamisega leppida. Ettepaneku selle seaduse tagasilükkamiseks võivad minu arvates teha ainult need isikud, kes riiklikudest huvidest ei hooli. Ma toetan aruandja ettepanekut, et see seadus vastu võetaks.

Juhataja **A. Rei:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg:** Mina tähendaksin veel järgmist selle maaliigi kohta, mis võõrandamisele tuleb. Võõrandamisele tuleb nimelt

3701 hektaari, põldu on sellest 205 hektaari. Üks talu, mis likvideerimisele tuleb, on suur 180 hektaari, nii et maaseaduse järgi peaks 130 hektaari juba sellest arvust riigile kuuluma. Siis on äärepeal pärijate talu 30 hektaari, kuid see võib seal rahulikult edasi püsida. Ma pean tähendama, et suurem osa sellest 3701 hektaarist, nimelt 3200 hektaari, on külakogukonna maa ja ta ei annagi ennast õieti kultiveerida. Siis tuleb võõrandamisele 10 hektaari heinamaad, 451 hektaari karjamaad, liivanõmme 1798 hektaari, sood ja raba 1237 hektaari, seega summa 3701 hektaari. Peab siinjuures tähendama, et kui läinud aastal võeti vastu meie üks maavõõrandamise seadus, siis määras võõrandamise komisjon 150.000 marka hektaari hinnaks, nii et selle raha eest võib Eestis mõne hea hektaari asemele osta. Ma teen ettepaneku, see seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võetud.

Kuna Riigikogu juba 2 tundi on töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.05 min.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 7.30 min.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei.**

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar.**

17. „Falkspargi“ Tallinna linnale ülcandmise seaduse I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Voiman:** Seisuste kaotamise seaduse põhjal võeti Falkspargi tänaval asuv maa-ala tööhoolekandeministeriumi hooldamiseks.

Vabariigi Valitsus esitas seaduseelnõu, mille põhjal Falkspark Tallinna linnale üle anti. Üldkomisjon, läbi arutades käesoleva seaduseelnõu, leidis, et park tuleb anda Tallinna linnale kasutamiseks töölistmaja asukohana. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võetud.

Aruandja **J. Voiman**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu esimese ja teise lugemise vahel 3-päevalist vaheaega mitte pidada.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse). Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

18. Tempelmaksu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Masik**: Väga austatud Riigikogu liikmed! Käesolev tempelmaksu seaduse muutmise seaduse eelnõu on tingitud sellest, et praegumaksvates määrustes, mis välja antud okupatsiooniajal, on mõningaid puudusi, mis laevasõidule teatud raskusi sünnitavad. Neid raskusi on kahes osas. Esiteks ei ole tariifides ette nähtud seda, et väljamaal tehtud laeva arved tempelmaksust vabastatakse juhtumisel, kui tempelmaks öiendatud. Teiseks puudub tariifides punkt, mis ette näeks laeva veolepingute tempelmaksu määra, mille tõttu on nõutud harilikku lepingu määra, see on 1%. Sarnane suur maks on aga rahvusvaheliselt tundmatu. Rahaasjanduse komisjon, seda seaduseelnõu läbi vaadates ja Vabariigi Valitsuse arvamist, mis seaduseelnõu vastu ei rääkinud, ära kuulates, tegi käesoleva seaduseelnõu juures ainult mõned väikesed redaktsioonilised parandused. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

O. Gustavson (stp): Ma leian, et käesolev seaduseelnõu varajane on. Meil on teatavasti praegu tempelmaksu seaduseelnõu üldkomisjoni vastavas alamkomisjonis juba kahel lugemisel vastu võetud. Alamkomisjon, samuti üldkomisjon on veendunud, et tempelmaksu seadust läheb korda veel teise Riigikogu päevil vastu võtta. Kui see nõnda on, siis ei tuleks selle seaduse järgi rohkem kui kaks-kolm kuud oodata. Kui laevaomanikud on pidanud juba 1918. a. leppima praegumaksuva tempelmaksustamise korraga, siis arvan mina, et see laevaomanikkudele liiga ei tee, kui nad sama korraga veel 2—3 kuud läbi ajavad. Lugu on nii, et okupatsiooniaegne tempelmaksu seadus ei ole ülekohtune mitte ainult laevaomanikkudele, vaid ka teistele, kes tempelmaksu maksavad. Peale selle arvan ma, et rahaasjanduse komisjon selle ajaga, mis tal kasutada oli, ei suutnud käesolevat seadust kuigi põhjalikult läbi kaaluda. Kõige selle pärast tuleb käesolev seaduseelnõu tagasi lükata eeldusega, et see Riigikogu veel enam kiirustaks vastu võtma uut tempelmaksu seadust veel teise Riigikogu päevil.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **E. Masik**: Väga austatud Riigikogu liikmed! Mina saan lugupeetud rkl. Gustavson'ist nõnda aru, et tema ei vaidle põhimõtteliselt selle seaduse vastu, vaid arvab, et ei ole mingit mõtet käesolevat seaduseelnõu kiires korras vastu võtta, kuna tempelmaksu seadus vastavas komisjonis on. Kahjuks peab aga ütleva, et minul ja ka selle seaduseelnõu esitajatel ning ka rahaasjanduse komisjonil, kus käesolevat seaduseelnõu arutati ja ühel häälel vastu võeti, niisugust veendumust ei olnud, mille peale härra Gustavson tähelepanu juhtis. Tempelmaksu seadus on enesest suur seadus, ja peale selle on temas ette nähtud tempelmaksu tariifide muutmise. On arusaadav, et tariifid peavad peale selle, kui nad üldkomisjonis arutusel olnud, veel rahaasjanduse komisjoni minema, ja et see seadus alles veel üldkomisjonis, see on esimeses instantsis, siis ei või loota, et tempelmaksu seadus veel teise Riigikogu päevil läbi läheb. Härra Gustavson seletas, nagu ei oleks küsimus, mis esitatud seaduseelnõus käsitatud, küllalt põhjalikult läbi kaalutud. Pean tähendama, et see küsimus on väga põhjalikult läbi kaalutud. See on öieti üks selle erikomisjoni järeldustest, mis moodustati riigi majandusnõukogu poolt, ja kes kaalus pikalt ja laialt neid küsimusi ja kes vastavad resolutsioonid vastu võttis sammude astumiseks selleks, et meie laevasõidu seisukorda natukene parandada. Üks neist resolutsioonidest ja sammudest oli see väike muudatus, mis siin on ette nähtud. See muudatus, võib olla, paistab kõrvalt väga väikese tähendusega olevat, kuid ma pean tähendama, et praktilises elus on tal väga suur tähendus. § 2. järeldus on praegu see, et meil on raskendatud veolepingute tegemine, sest needsamad veolepingud, kui nad on tehtud väljamaa maaklerite juures, ei käi tempelmaksu alla, sest et üle maailma niisugust maksu ei tunta, ja selle järeldusel peaksime meie lihtsalt ilma jääma sissetulekute vastavatest protsentidest. (O. Gustavson, stp: Saksamaal.) Saksamaal ei ole protsendilist maksu, seal on kindel maks. Pean tähendama, et küsimus on läbi kaalutud kõikkülgelt ja ei ole mingit mõtet teda praegu tagasi lükata, seda enam, et komisjon on juba töötanud, ja see seadus seisab koos ainult kahest lühikesest paragrahvist ning ta vastuvõtmine võtab vähe aega. Mina toetan seaduse vastuvõtmist.

Juhataja **A. Rei:** Aruandja poolt on ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **E. Masik:** Teen ettepaneku I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vahega mitte pidada.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

19. Laevade ärimaksu muutmis-seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Masik:** Väga austatud Riigikogu liikmed! Siin on tegemist teise väikese seadusega, mis Riigikogus on seisnud pikemat aega, läinud aastast saadik. See seadus on olnud vastavates komisjonides, kuid komisjonid ei teinud tööd. Seadus on saanud käigu pärast seda, kui riigi majandusnõukogu erikomisjon Vabariigi Valitsuse esitajate osavõtmisel neid küsimusi kaalus, mis ühenduses on meie laevasõiduga, ja otsusele tuli, et oleks tingimata tarvilik laevade ärimaksustamise asja muuta. Selle seaduse sisu seisab õieti kolmandas osas, mis ette näeb, et muudetakse Vabariigi Valitsuse poolt ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal antud määrus, mis määrab laevade peale põhi ärimaksud. Sest laevad käivad ärimaksustamise suhtes teiste maksustamise liikide alla; nemad ei vaja äritunnistust, vaid äritunnistuseks on nõndanimetatud lipupatent, ja maksud käivad ka teiste erinormide alla, nagu sadamamaksud ja teised. See seadus on omal ajal vastavate Riigikogu liikmete poolt esitatud. Alamkomisjonis oli küsimus kaalumisel, ja Vabariigi Valitsus ühines nende seisukohtadega, mis komisjonis vastu võeti. Seaduses tehti mõned juriidilised parandused ja üks väikene sisuline parandus — seadus laiendati ka sisevete laevade peale. Peab ütlema, et see seadus ei anna maksude suhtes isegi seda hõlbustust, mis oli endisel ajal, kus üldse laevad ei käinud üldmaksustamise alla, vaid nendel olid ainult erimaksud. Meie korra juures jääks aga terve rida maksusid laevadele peale, eriti omanikkude tulumaks. Rahaasjanduse komisjonis võeti seadus vastuvaidlemata muutmatult vastu. Panen ette rahaasjanduse komisjoni nimel, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **E. Masik:** On väga soovitatav, et seadus 1. jaanuariks maksmaks hakkaks, sest 1. jaanuaril lõpeb maksuaasta, järelikult teen ettepaneku, selle seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vahega mitte pidada.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

20. Rahaministeeriumile 1925. a. era-korraliste kulude lisaeelarve arvel eelkrediidi avamise seaduseelnõu — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Liigand:** Väga austatud Riigikogu liikmed! Selle seaduseelnõu aluseks on saanud asjaolu, et Sangaste mõisapidaja on oma majapidamist võrdlemisi rohkesti võlgadega koormanud ja sissetulekud ei ole võimaldanud nende tasumist. Ka olla tööliste palkasid praegu hea summa maksta ja nõnda edasi. Riigikogu maakomisjon, kus see küsimus arutusel on olnud, on tarvilikuks tunnistanud, et Vabariigi Valitsus katsumaks Sangaste mõisa majapidamise kokkuvarisemist ära hoida ja selleks tarvilikke abinõusid leida. Nende asjaoludega arvestades on siis ka Vabariigi Valitsus esitanud seaduseelnõu, mille järgi kavatsatud oli välja maksta 5½ miljonit marka võõrandatud maade eest kuuluva tasu arvel Sangaste mõisaomanikule, eeldusega, et arvete õiendamise üle kreditoridega valitsuse poolt kontroll teostatakse.

Seda eelnõu läbi kaaludes arvas rahaasjanduse komisjon, et maaseadusega võõrandatud maade eest tasumaksamise küsimus ei Riigikogu poolt, ega ka sellekohase erikomisjoni poolt praegu veel otsustatud ei ole ja seega lahtine küsimus on. Sellepärast ei leia rahaasjanduse komisjon ka võimaliku olevat, selle tasu arvel, mis veel teada ei ole, mingisuguseid avansse välja anda, ja paneb sellepärast Riigikogule ette, käesolev seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 19 häält, vastu — 3 häält, seega on seaduseelnõu tagasi lükatud. Riigikogu asub vahelejäanud päevakorra-punkti juurde.

21. Petserimaal ja Narva-tagasel maa-alal valla vaestelastekohtute

Üldkomisjoni aruandja **K. Tamm:** Meil ülepea endises Eesti kubermangus ja endise Põhja-Liivi kubermangu

asutamise seadus — I lugemisel. osades on vallakohtud olemas. Tarvidus vallakohtute kui hoolekandekohtute järele on olemas

ka teistes riigiosades, mis Venemaa küljest Eesti külge liidetud, nimelt Narva taga ja Petserimaal. Seal on tarvidus valla vaestelastekohtute järele seesama, kui vanal Eesti pinnal. Seda on just kohapealsed omavalitsused väga rõhutanud ja sellele seisukohale on asunud ka rahukogud, nimelt Tartu-Võru ja Rakvere-Paide rahukogu ja valitsus on nende seisukohad ka omaks võtnud ja välja töötanud seaduseelnõu, mis ette näeb Narva-tagusel ja Petseri maa-alal vallakohtud hoolekandekohtute funktsioonidega. Et see seaduseelnõu elunõuetega täiesti kooskõlas on, siis teen ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

22. Riigi turba-tööstuse põhimäärused — I lugemisel. Selles asjas on eelmisel korral, kui käesolev seaduseelnõu arutamisel oli, rkl. Masik'u poolt ettepanek tehtud põhimäärused

sed nendes esinevate vastolude kõrvaldamiseks komisjoni tagasi anda, missugune ettepanek koosoleku lõpetamise tõttu hääletamisele ei tulnud.

Lõpusõna on aruandjal.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman:** Mina vaidleksin vastu sellele ettepanekule — põhimäärused komisjoni tagasi anda. See seadus on väga kaua komisjonis olnud ja on teda väga põhjalikult arutatud ja ei saa temas komisjoni arvates enam midagi parandada. Siin on juba kõik kokku lepitud, ja sellepärast ei saa mina kuidagi selle ettepanekuga ühineda, vaid teen komisjoni nimel ettepaneku, riigi turba-tööstuse põhimäärused I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** Rkl. Masik teatab, et ta oma ettepanekust — seaduseelnõu komisjoni tagasi anda — loobub, sellepärast ei tule see ettepanek hääletamisele, vaid ainult komisjoni ettepanek — riigi turba-tööstuse põhimäärused I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

23. Riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson:** Riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus on esitatud Vabariigi

Valitsuse poolt ja näeb ette pensioniandmise kõigis riigiasutustes ja ettevõtetes töötavatele tööliste ja nende perekondadele, välja arvatud ärilisel alusel töötavad, kui ka põllu- ning metsamajandusliikude ettevõtete ja juhusliikude tööde töölised ning nende perekonnad. Pensionimaksimise alused ja teised korraldused vastavad riigi- ja omavalitsuse-teenijate pensioniseaduses kindlaksmääratud alustele. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

24. Seaduseelnõu tulitikutööstuse kohta aktsiisimaksu maksimise ja tulitikkude müügi korraldamiseks — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja puudumise pärast jääb arutamisele võtmata seaduseelnõu tulitikutööstuse kohta aktsiisimaksu maksimise ja tulitikkude müügi korraldamiseks — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

25. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud töö-õnnetuste kahjutasu konventsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja puudumise pärast jääb arutamisele võtmata seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud töö-õnnetuste kahjutasu konventsiooni kinnitamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

26. Riigi laevasõiduameti põhimäärused — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Veberman:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Laevasõiduameti põhimäärused

olid rahaasjanduse komisjonis kui ka vastavas alamkomisjonis arutusel, ja ära kuulates asjatundjate ja eriteadlaste arvamisi ja tutvunedes vastavate materjalidega, mis komisjonile esitatud, otsustas rahaasjanduse komisjon seletuskirjas ettetoodud motiividel riigi laevasõiduameti põhimäärused esitada Riigikogule tagasilükkamiseks. Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette, riigi laevasõiduameti põhimäärused tagasi lükata.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Kui ma jõuaksin, siis ma paneksin kõik liikuma, et seesugust otsust mitte ühe reaga ei tehtaks. See on niisugune otsus, mille põhjendusest mitte midagi järele ei jääks, kui asjalikult arutama hakata. Siin on maksmas õieti nii vildak vaade kogu selle asja kohta, ja kui siin niisuguse ettepanekuga esinetakse, teeb see tõesti haiget, et meil mitmetest rühmadest esitajad seda küsimust komisjonis mitte põhjalikumalt ei ole suutnud arutada. Ma ütlen seda välja kutsudes, et need, kes sellest tööst osa on võtnud, mõtlema hakkaksid, kui pealiskaudselt siin on töötatud. Nimelt on siin hüüdsõnaks võetud, et „puht-laevaäri“ ei maksa riigil ajada ja sellepärast tuleb laevasõiduamet likvideerida. Siin on jutt sellest olnud, et meil on laevasõiduameti asjad väga ebapraktiliselt aetud, nõnda et tema on riigile kahju toonud. (Teedeminister O. Amberg: 110 miljonit.) See kahju ei ole esiteks niisugune, nagu härra teedeminister vahele hüüab, vaid ta on palju teistsugusem. Teisest küljest ei võiks isegi siis, kui laevasõiduamet oleks aastate jooksul suurt kahju toonud, see õigustada küsimust nõnda otsustama, nagu siin tahetakse. Kõigepealt on lähtekohaks tarvis võtta, et meil laevasõiduameti asemele igasuguseid teisi otstarbekohaseid organisatsioone võib luua, kuid laevasõiduameti ülesandeid peab jätkatama!

Laevasõiduameti tähtsamaks ülesandeks oli... (Teedeminister O. Amberg: Praamisid uputada!) Kui Teie, härra teedeminister, nii pealiskaudsete vahelhüüetega tulete, siis peab järeldama, et Teie pole aega saanud asjasse süveneda, vaid olete alles väga pinna peal! (Teedeminister O. Amberg: Mina olen kolm aastat seda uurinud!) Tean, et Teie isiklikult olete natuke haiget saanud, kuid see on päris asjalikult sündinud, sellepärast ärge tulge ärritatult vahele kõnelema. (Teedeminister O. Amberg: Teie meestest ma ennast haavata ei lase!) Teie ei ole ju kellegi mees, keda me sihilikult tuleme haavama, Teil on parem selles asjas natukene vaikida. (Teedeminister O. Amberg: Mina olen kolm aastat uurinud!) Mina olen viie aasta eest seda asja paremini tundnud kui Teie. Nimelt on riikliku laevasõiduameti ülesannete hulgas tähtsamaks see, et meie oma saarte ja iseäranis Põhja-Eesti ranna ning oma majanduslike keskkohade vahel peame kavakindlalt ühendust looma ja alal hoidma. Siin võib ainult küsimine olla, — kuidas?

Kui Balti päästeselts just oma taskuhvisid silmas peab, siis ei ole sellega veel öeldud, et see ühendus, mida tema korraldab, meie

nõuetele vastaks ja teda arendada saaks. Küsimust on juba 1909. aastast saadik küllalt mitmekülgselt kaalutud. 1909. aastal otsustasime meie Johan Pitka'ga Eesti laeväihenduse asutamiseks laevaomanikud ja isikud, keda see küsimus huvitas, ühisele nõupidamisele Tallinna kokku kutsuda. Selle nõupidamise eesmärgiks oli see, et meie pidime katsuma eriti rannaliine käima panna, iseäranis oma saarestikku ja meie randa Tallinnaga ja Pärnuga loomulikku ühendusse viia. (E. Masik, põl: Kes need „meie“ olid? Kas riik, või eraisikud?) Need, kes Eesti laevasõidust ja Eesti laeväihendusest huvitatud olid ja riigivastaste mõtetega tegemist ei teinud, nõnda nagu mõned meie Eesti kodanikud nüüd. (E. Masik, põl: Teie valige oma sõnu!) Need on need, kes igalpool tonti näevad, kui riik midagi ette võtab, nagu oleks siin tegutsemas veneaegne vaenulik võim, aga mitte oma rahvariik.

Esimeseks kavatsuseks kokkukutsujatel oli, et meie oma laevanduse arendamisele asudes katsume ühest küljest võimaldada, et kasutoovad laevaettevõtted ellu tõuseksid, mis võiksid igalpool teenida, kus oleks tõesti võimalik majandusliku edukusega ettevõtet jätkata; teiselt poolt pidi katsutama meil rannalaevu ellu kutsuda ja rannalaevandust arendada isegi siis, kui ta esiotsa kahju tooks. Algatajatel oli selge, et kui meie tahame oma majanduslikku elu arenema panna, siis tuleks meil muuhulgas rannalaevandust ja kavakindlat ühendust randade ning eriti meie saarte ja majanduslike keskkohade vahel kavakindlalt arendada. Teiste maade eeskujul võib ette öelda, et sarnane kavatsus esmalt kasu ei too, vaid siin tuleb aastate kaupa võidelda ja esimestel aastatel, võib olla, koguni suuri puudujääke kanda; kuid see ei anna veel põhjust sellest mõttest eemalehoidmiseks või koguni loobumiseks. Meie teame, näiteks, kuidas Soomes on üksikute sisemaa laevaliine kasutamisel esialgu kahju saadud. (E. Masik, põl: Mitte ühtki riigi liini ei ole seal!) Kuulge, need vahelhüüded riigi arvel lähevad liiga ühekülgselt. Tulen selle juurde tagasi. Seal on väga palju siseliiniseid olnud, mis kahjuga on töötanud, kuid siiski ei ole nendest liinidest loobutud, teades, et asi paraneb ja majanduslik arenemine võtab hoogu, mida suuremaks ühendused muutuvad.

Meil hinnatakse üldse läbikäimise-ühenduse tähtsust liiga vähe. Kui meil maanteed praegu viletsasse seisukorda on sattunud, halvemasse seisukorda, kui nad olid enne sõda, siis katsutakse maanteede küsimust niiviisi lahendada, et ühe liigi või kihi esitajad katsuvad tarvilikke kulusid teiste liikide peale

ajada, selle peale vaatamata, et nende volitajad ise selle tagajärjel äärmiselt kahju kannatavad. Meie veeteede, iseäranis siseveeteede arendamiseks ei ole kuigi palju ära tehtud ja see ei ole suurt huvi äratanud.

Tuletan meelde, et suurte maade majanduslikus arenemises on siseveeteede ühenduse paranduse tagajärjel niisuguseid majandusliku arenemise edukuse eeldusi loodud, mida pärast teised tagant järele katsusid tabada. Inglismaal on näiteks majanduslikult nii palju edasi jõutud, rohkem kui omalajal muil mail, just selle tõttu, et Inglismaal kaanalüsteem oli väga välja arenenud. (E. Veberman, rhvsv: Mis kaanalüsteem Inglismaal oli? Teedeminister O. Amberg: Õppige geograafiat!) Inglismaal oli enne raudteed sisekaanalüsteem hiigla suure tähtsusega. Kõnelen siin siseveeteede ühendusest. Kui Teie seda asja tunneksite, siis Teie ei kõneleks nii. Võtke Prantsusmaa, 100 aastat enne teisi taipas Colbert siseveeteede tähtsust ja lõi suure kaanalüsteemi, mis pani Prantsuse majanduslikule arenemisele niisuguse põhja, mis selle aitas teistest maadest rahvamajanduslikult kaugele ette.

Kui meil meie veeteede tähtsusest tõesti küllaldaselt aru saadaks, siis oleks meil kõik tehtud, et kõigeodavamaid läbikäimiseid, ma arvan nimelt siseveeteid, avada. Siseveeteede hulka käivad meil ühtlasi ka just rannasõiduliinid. Sest siin on eriti meie saarestiku ja meie majanduslikkude keskkochtade vahel loodavad ühendused hädatarvilikud rahvamajanduse arenemise võimaldamiseks. Kui Saaremaa nii kängus on ja isegi Hiiumaa ühenduste puuduse all kannatab, siis tuleb alles selle peale mõelda, et kui meil neid puudusi ei kõrvaldata, siis kõik osalised hädaabinõud ei aita.

Ja siin on siis nüüd selge, et meil üksikud laevaärid, ega erakapitaal ligemal ajal sellel alal midagi tõsiselt ära ei tee just selle algatuse järgi, millest meie siin kõneleme. Siin näitas meie kapitaalivaesus oma eitavat mõju küllalt selgesti.

Kuna Johan Pitka ja teised rahvuslikult mõtlejad mehed... (Vahelhüüded paremalt poolt.) Kui ma teiega tahaksin nende vahelhüüete puhul tarvilikule selgusele jõuda, siis ma peaksin liiga palju aega teie peale kulutama. Ja et need vahelhüüded nii pealiskaudsed on, siis ei tarvitse mul neid iseäralikult arutada. Kõnelen sellest, et Eesti laevauhisuse asutamise koosolekul tekkis kaks leeri: ühed ütlesid, et meil tuleb esirinnas oma laevastiku väljaarendamisel koondada kapitaali selleks, et rahvamajanduslikult ja meie maa arenemise seisukohalt tähtsaid rannaliine ja neid kaugemaid

liine luua, mis meil kodumaa saaduste väljaveo seisukohalt tähtsad on. Selle juures ei salatud, et esmalt kulusid kanda tuleb. Teiselt poolt aga ütlesid jõukamad laevaomanikud, kel oli omaviisiline kaunis suur laevadehulk, lausa välja, et nemad võivad osa võtta ainult niisugustest laevaliinidest, mis otsekohe ennast tasuma hakkavad, ja kui nemad ühisuseks kokku heidavad, siis peab ühisusel püüdeks olema, kas või väljamaal töötada, et aga hästi teenida, ilma et hakataks ennast kulutama enne, kui midagi ei oleks saadud.

Selle tagajärjeks oli, et väga paljud, keda Eesti laevauhisuse asutamine huvitas rahvuslikult ja rahvamajanduslikult seisukohalt, ei võinud enam ühes minna sel korral, kui siin ainult otsekohe teenimise peale välja mindi. Selle tagajärjeks oli, et Tallinna Eesti laevauhisus ei saanud ka küllaldast kapitaali selleks kokku, et järjekindlalt meie rannaliine ja meie siseveeteid ära kasutada.

Esmalt oli mõõduandev just mõte, et merilaevastiku kõrval sisevetelaevastik, iseäranis Peipsi ja Virtsjärve veesüsteemis, käima pannakse. See kavatsus langes kohe ära ja kogu arenemine läks selle peale, et katsuti väljaspoolt teenida, mis vähese kapitaali tagajärjel ka puudulik küllalt oli.

Ja nii näeme, et sama põhimõtte meie laevandust kõige teenistusihale peale vaatamata ometi kuigi kaugele ei ole viinud. Eriti aga on meie randadeühendus ja ühendus saarte vahel ära jäänud, on nii puudulik olnud, et Eesti riik oli sunnitud oma ajutise korralduse abil siin appi astuma. Et see ajutine korraldus, mis sõjaajal loodi, ei võinud oma otstarvet täita, on selge. Ja endine teedeminister ütles omal ajal arupärimise puhul, kuidas teedeministerium on peale käinud juba ammugi, et küsimuse kohta tuleb selgusele jõuda, kas tahetakse üldse laevasõiduamet likvideerida, või temale anda korraldus, mis võimaldaks ta ülesannet rahuldavalt täita. Kumbagi ei ole tehtud.

Kui selle juures lähtekohaks ainult see on, et ei taheta lubada, et riigil laevasõidu arendamisel oleks aktiivne osa etendada, siis peab näidatama, kes selle oma peale võtab, et meil rannauhendus ja ühendus saarte vahel keskkochtade — eriti Tallinna ning Pärnu vahel loodaks. (Vahelhüüed paremalt poolt: Teedeministerium!) Nüüd näen, kui kaugel see arusaamine on!

Kui meil oleks mingisuguseid eeldusi või lootusi, et neid ülesandeid keegi võiks oma peale võtta, siis oleks võimalik kaaluda, kas üks või teine korraldus parem on. Nüüd aga, kus meil niisugust lootust pole, et erakapitaal

neid ülesandeid saaks edukalt täita, ei tohi nii kerge südamega hüüdsõnale anduda, et meie „riikliku laevaäri“ peame likvideerima. Riiklikku „äri“ ei ole siin tarvis ülepea ajada, aga kui meil laevaühendusi tahetakse äri-ettevõteteks pidada, siis peaksime kõnelema, et ka riiklikkude raudteevõrkude loomine „äriiline“ ettevõtte on. Meie teame ju, et raudtee-ettevõtted on riigile tuluallikaks (K. Tonkman, põl: Ei ole, meil toob kulu.) Ma ei kõnele mitte ainult, meie raudtee-ettevõtetest, vaid meie teame, et finantsteaduse alal seda küsimust osalt kui riigi sissetulekuallikat käsitatakse. Meil on aga siin palju suurema küsimusega tegemist. Meie peame selle peale mõtlema, kuidas meie oma riigi majandusliku arenemise huvides midagi saaksime ära teha, tarbekorral ka riigi abil!

Ja sellelt seisukohalt on omal ajal, see on 5 aasta eest, seda küsimust arutatud meriasjanduse peavalitsuses, kaubandus-tööstusministeeriumis üldse ja osalt ka valitsuses. On rõhutatud, et meil ei ole himu ega tarvidust kuidagi viisi laevasõidu asja riigile „äri“ seisukohast ülesandeks teha, aga kuna meil just oma majandusliku arenemise seisukohalt tarvilikkude ühenduste loomine paratamatu on, siis tuleb kaalumisele, kas meie ei saa riigi käes olevaid laevu ja neid varasid, mis tollekordse meriasjanduse peavalitsuse käsitada olid, ära kasutada selleks otstarbeks, et otstarbekohase korraldusega luua niisuguseid laevaettevõtteid, mis meie rahvuslikkudes huvides töötaksid, ilma et neil otsekohest ärilist kasuajamise sihti oleks. Selles mõttes oli meriasjanduse peavalitsuse juhatajal kavatus ette valmistatud, et asutatakse segaaktsiaselts, millest osa võtaks riik summaga, mis saadakse riigi käes olevate laevade realiseerimisest või jälle laevade üleandmisest aktsiaseltsile või segaseltsile selles mõttes, et oleksid ära hinnatud kõik laevad, mis riigi päralt olid, ja oleks siis riik selle summaga läinud osanikuks. Sellejuures pidi aga erakapitaalile, criti meie laevanduse alal tegutsevatele kapitalile, võimaldatama ühesugustel alustel osa võtta sellest segaseltsist, nõnda et siis oleks küsimust käsitatud puhtäriilisest seisukohast, nõnda et seal oleks katsutud niisuguseid laevaliine käima panna, mis meile majanduslikult tähtsad on. Näiteks kaaluti siis küsimust, et kui meil või väljavedu tuleb Inglise turule, siis meie muidu ei saa, kui et meil peab alaline ühendus külmetuslaevadega Londoni ja Tallinna vahel olema. Kui meie aga hakkaksime ootama, kunni väljamaa kapitaal need liinid asutab, siis ei saaks meie nii kaugele. (E. Masik, põl: Need liinid on olemas.) Need liinid on olemas, kuid küsige, kuidas?

(E. Masik, põl: Väga head liinid.) Küsige ometi „Estoonia“ ja „Estoonia“ väljaveo-tapamaja käest, kuidas seal viletsuses ollakse meie või ja lihasaaduste väljaveoga just selle tagajärjel, et need liinid ei tööta nõuetele vastavalt! (Aruandja E. Veberman: Aga lubage küsida, härra Tõnisson, kui palju niisugused laevad maksma lähevad?) See on hoopis teine küsimus, kuipalju nad maksma lähevad.

Meil oleks võimalus igatahes veel teisigi laevasõiduliine kaaluda. Kui meil Hans Dietrich Schmidt'i laev Stettini ja Tallinna vahel liikus, siis oli meil võimalus Tallinna-Stettiin I klassis sõita 5.000 marga eest. Niipea aga kui see laev välja langes, tõusis sõidukulu 7.500. — peale. Ja niipalju kui teada, on ta veelgi kõrgemale tõusnud.

Meie teame, kuidas Tallinna-Stockholmi liin ainult selle tagajärjel veel nii soodsatel tingimustel kaubavedu ja ka inimestevedu toimetab, et seal Eesti laev töötab. (Aruandja E. Veberman; Aga kas riigilaev?) See on ise asi. (Teedeminister O. Amberg: Sellest meie ju räägime.) Meil on nüüd arusaadav, et kui meil Eesti laevad mitte kõigil liinidel eraettevõttel ei saa töötada, siis peame meie oma jõu kokku võtma, et tarvilikke liine ka riigi toetusel käima panna. Enamasti kõik laevaliinid on esimestel asumisaastatel ja isegi kaua pärast seda riigi toetuse peale sunnitud tugema. Teie näete, kuidas Soome oma laevaliine toetab, kuidas Rootsi riiklikult neile juurde maksab. Meile on selge, et kui meie tahame kindlaid laevaliine saada, siis ilma riikliku toetuseta siin läbi ei saa. Kui aga meie erakapitaal nii väikene on, et tema abil kõiki tarvilikke laevu ei saa käima panna, ja kui meil riik peaks peale alalise tarvitamise toetuse veel asutamiskapitaali eest muretsema, siis võime meie öelda, et sarnased liinid ja sarnased ühenduse loomise katsed on kõige kahjulikumad, sellepärast et siin liig väikese kapitaaliga töötades ei saada organiseerida neid asju otstarbekohaselt.

Eriti on aga selge, et kui meie eraettevõtlikkuse peale oma rannasõidu suhtes lootma jääme, et meie siis niisama haledasse seisukorda jääme, kus meie veel praegu oleme. Ei tule ometi keegi ütleva, et see loomulik on, kuidas meil ühendust minu pärast kas Kuressaare ja Tallinna vahel peetakse. Esiteks on hinnad võrdlemisi liig kõrged... (Teedeminister O. Amberg: Ei ole tõstetud.) Võin öelda, et „Ristna“ peal sõites oli I klass 500 marka. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Nüüd 800 marka.) Ja kohe, kui „Ristna“ ära kadus, läks sama sõit maksma 750 marka. (Teedeminister O. Amberg: Ei ole õige.) Mis ei ole

õige! Kes ise on maksnud, see teab! (Teedeminister O. Amberg: Kui Teie tahate magada, siis peate ka rohkem maksma.) Enne ei maksetud sama magamise eest nii palju.

Selge on, et meil järjekindlalt rannasõidu väljakujundamist eraettevõtlikkuse abil olla ei saa. Kui meie riiki tahaksime selle juures osa võtma kihutada rannasõidu väljaarendamiseks, siis on meil võimatu nõuda, et riik mitte ainult ei asutaks laevasõidu fondisid, vaid annaks peale selle kapitaali veel alalist toetust sel korral, kui eraettevõtjad nii vähese oma kapitaaliga varustatud on, et nad ooteaastaid, mil kahjuga peab töötama, üle elada ei suuda.

Seal oleks loomulik, et meie riigi peale nende silmadega ei vaataks, mis meil veneajal nägid riigis teatud vaenlast ja vastast. Meil kõneldakse ikka, nagu oleks riik mõni väline vaenlane ja võim, kes meie peale tuleb vaenukult ja hakkab meid välja kurnama. Riik on meil ometi kui üldine rahvuslik organisatsioon kutsutud rahva elunõuete kohaselt tegutsema. Kui teisel teel ei saa, siis peab seda ülemat organisatsiooni ära kasutatama, et neist ülesannetest jagu saada, mida üksikud ettevõtted või üksikud ringkonnad ei suuda vallata!

Kui sellelt seisukohalt meie oma riikliku osavõtu peale laevasõidu korraldamisel vaatame, siis kaovad ära kõik niisugused hüüdsõnad, nagu oleks meil siin vastoludega tegemist riigi ja ettevõtjate huvide vahel. Kes seda tõelikult näeb, kui vähe meil ettevõtjad sellel alal suudavad ära teha, see teab, et kui ettevõtjatel võimalus on, siis tegutsevad nad teisel, kus nad võivad kasu saada. Ärgu aga kõrvaldatagu siis riigi osavõttu sealt, kus ilma selleta midagi ära ei tehta!

Sellelt seisukohalt oleks meil võimalik välja arendada sennise puuduliku ja võib olla kahjuga töötava laevasõiduameti asemel teine organisatsioon, mis võiks suuri rahvuslikke ülesandeid meie rannasõidu ja siseveeteede ärakaotamisel edukalt täita.

Seal võiks väga hästi sega aktsiaseltsi ellu kutsuda, kust riik oma kapitaaliga osa võtaks.

Igatahes ei ole mingit võimalust tühja kohta järele jätta. Ja tühi koht jääb järele, kui laevasõiduamet likvideeritakse, ilma et meil rannasõidu jaoks mõni teine organ loodaks. Ei saa Tallinna laevauhisus, ei saa Balti päästetselts, ega üksikud ettevõtjad midagi ära teha, nagu seda on näidanud nende tegevus. Nende laevade mahutavus või tonnaash läheb tagasi. Meil ei jõuta laevandust edasi viia selle pisku kapitaaliga, mis olemas on, kuna ometi ahmitsetakse oma kätte kõik. Ja seda ainult selles lootuses, et kui ollakse monopolistide seis-

korras, et kui ei ole enam riiklikke laevu võistlemas, siis võib tõsta hindasid! (Vahelhüüe: Riik peab avitama!) Muidugi peab riik veel avitama, nagu ma ütlesin — laevasõidu fondi asutamise teel. Meil tahetakse preemiaid saada ja ühtlasi soovitakse ja loodetakse saada monopolistide seisukorda, et ära kasutada seisukorda! Vaadake, niisugused teenimisihad on meie inimestel suuremad, kui võimne.

Kui nad tõesti midagi ära teeksid ja siis teeniksid, siis saaksin mina sellest aru, aga meil katsutakse teenida, ilma et midagi ära tehtaks! Ja see on just halb.

Sellelt seisukohalt soovitsin mina, et laevasõiduameti likvideerimise asemel esitataks positiivne kava, et rahaasjanduse komisjonile või ka erikomisjonile ülesandeks tehtaks, kaaluda kõiki võimalusi, kuidas luua selleks kas organisatsioon riigi osavõttel, või puht-riiklik organisatsioon, et meie rannasõitu ja sisevete läbikäimist kindlustada.

Sellest saan mina aru, aga mitte, et meie ainult katsume likvideerida ja purustada, ilma et midagi asemele paneksime.

Sellelt seisukohalt olen mina selle poolt, et küsimus antaks erikomisjoni, kellel oleks umbes 7 liiget või ka rohkem, kelle ülesandeks oleks kiires korras ära kaaluda positiivsed võimalused, mis meil selle küsimuse lahendamiseks on.

Juhataja **A. Rei**: Korra kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Ma teen ettepaneku, riigi laevasõiduameti põhimäärused tänasest pävakorrast ära võtta. Põhjenduseks oleks see, et kaks järgmist punkti on sarnased, mis tuleksid vastu võtta enne jõuluvahetust. Riigi laevasõiduameti põhimäärused kutsuvad kahtlemata esile vaidlused, mis üle kahe—kolme tunni kestavad. On terve rida kõnelejaid üles antud ja antakse veel, kuna aga vanematekogu otsus on võimalikult homme lõpetada Riigikogu koosolekud ja vastu võtta ainult need seaduseelnõud, mis hädatarvilikud on. Laevasõiduameti põhimäärused on aga küllalt kiire iseloomuga, aga kaks nädalat seda seaduseelnõu edasi lükata ei tähendaks siin midagi.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Johanson'i poolt on tehtud ettepanek, riigi laevasõiduameti põhimäärused tänasest pävakorrast ära võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

27. Tollipõhi- Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. tariifide muut-**

mise seadus — Veberman: Rahaministeeriumis oli kaalumisel küsimus, kuidas täita puudujääke, mis käesoleva aasta eelarves paratamata oodata olid. Üheks abinõuks, mille abil loodeti puudujääkide katmiseks uusi sissetulekuid, uusi tulusid leida, on olnud rahaministri kavatsus tõsta tubaka sisseveo tolli. Vastav ettepanek oli rahaasjanduse komisjonis arutusel, ja rahaasjanduse komisjon ühines selle ministri seisukohaga, et tubaka tolle tuleb tõsta. Vastava seaduse alusel pani Vabariigi Valitsus need tollid maksma, ja käesolev seadus oleks siis seega juba maksmapandud tollide kinnitamine. Kuna rahaasjanduse komisjon mingisuguseid muudatusi ei teinud, siis on mul au komisjoni nimel ette panna, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

M. Martna (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma pean selle uue seaduseelnõu juures tähelepanu selle peale juhtima, et see üks uus seaduseelnõu on, mis kaudseid maksusid rahvale juurde lisab. Selle uue maksu läbi loodab rahaminister mitte vähem kui 140 miljonit aastas rohkem sisse võtta. Rahaasjanduse komisjonis tähendati härra Tonkman'i poolt selle peale, et suitsetamine ei ole paratamata tarvilik asi ja sellepärast võib suitsetajatele veel rohkem maksusid peale panna. Mina tean ja eriti just enese käest, et inimene saab ilma selleta väga hästi läbi, ja usun, et ka teised inimesed võivad selleta läbi saada, aga rahaminister ei ole seadust mitte selleks välja töötanud, et suitsetamise vastu võidelda, vaid rahaminister on seda selle kavatsusega ja kindla teadmisega teinud, et suitsetajad selle seaduse tagajärjel suitsetamist maha ei jäta, vaid et nad ka uuesti nõutud 140 miljonit maksavad. Mis tähendab aga see 140 miljonit? 140 miljonit siin ei tähenda midagi muud, kui rahva kooramist uue kaudse maksuga! Mina ei kõneleks mitte nende kasuks, kes kallist tubakat suitsetavad, kellest öelda võib, et nad võivad lisa maksta, kui nad seda senni on teinud ja võivad ka edaspidi rohkem maksta, vaid ma kõnelen nende huvides, kelle sissetulekud väiksed on ja kes siiski oma väikesest sissetulekust oma raha tubakana ära põletavad. Nad teevad seda praegu ja ka tulevikus, see on neile nii öelda haiguseks saanud, missuguseid haigusi ka teisi olemas on, mille kohta öelda võime, et nad parandamatud on. Selle maitseaine tarvitamine on nii laialdastesse rahvakihtidesse läinud, eriti rahva suured hulgad, kes harilikult vaesemad on, need igatahes peavad ka selle uue maksukoorma suuremalt osalt eneste peale võtma. Kui sotsialistlik rühm üldse kaudsete maksude vastu on, siis ei või meil ka siin teist

seisukohta selle maksu suunas olla, kui et meie peame selle maksukoorma vastu hääletama. (M. Laarman, põl: Enne hääletasite poolt alamkommissjonis.) Kui Teie homme jälle seda „Kajas“ kirjutate, siis teie valetate homme jälle, nagu mõnikord enne. (Vahelhüüe) Mis, kes rääkis siis neidsamu sõnu? (M. Laarman, põl: Palun mitte häbematusi öelda.) Kes on siis nüüd häbematu, kas Teie või mina? (Vahelhüüe.) Oma lehest võite seda lugeda. Ma ei kõnelenud mitte alamkommissjonist, vaid sellest komisjonist, kus mina olin, see oli rahaasjanduse komisjon, ja rääkisin selle vastu. Kui teie sellest olete valesti aru saanud, mina ei ole mõelnud alamkommissjoni, sest ma ei ole selle komisjoni liige. Mis Teie räägite, härra Luur? Ma mäletan seda, et ma sellesama vastu, mis ma praegu räägin, seda rääkisin ka rahaasjanduse komisjonis. (M. Laarman, põl: See oli II lugemisel.) Noh, ei ma ei mäleta seda, minu poolt olgu see siis nüüd III lugemiseks. Mina mäletan väga hästi, et olen ikka kaudsete maksude vastu kõnelenud ja kõnelen ka praegu.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mina mäletan väga hästi, kui informatsiooni anti rahaministri poolt rahaasjanduse komisjonis, siis oli härra Martna üks neist, kes ütles, et tubaka tolli tõstmist võib pooldada, et see on aine, mis mitte väga tarvilik ei ole, ja ei sure keegi ära, kui ta ei suitseta. Teie pooldasite seda informatsiooni komisjonis, kui maksutõstmise küsimust rahaminister käsitas, missuguseid tulusid tuleb tõsta, kas mõni uus maks sisse seada või kuidas sellega on? Rahaasjanduse komisjonis andis selle üle rahaminister informatsiooni, see on 3—4 nädalat tagasi. Härra Martna võttis selle kohta sõna ja ütles, et võib pooldada seda, kui tubaka tolli tõstmist, ja hääletas selle ettepaneku poolt. Oma suureks imestuseks kuulen nüüd, et härra Martna olla vastupidiseid väiteid ette toonud, tol korral rääkis ta, et pooldab seda, kui tubaka tolli tõstetakse. Minu arusaamise järgi võiks tubaka tolli tõsta, sest tubakas on vähetähtis aine, ja meil on just riigil raha tarvis, ja kust peab siis see raha tulema, minu arusaamise järgi peavad riigi sissetulekud eestkätt just nende asjade pealt võetama, mis rahvale nii väga hädatarvilikud pole, nagu seda tubakas on. Tubakas on aine, mille tarvitamist ei või üldse kasulikuks pidada, ja kui seda ainult nii rohkel määral tarvitatakse, siis peab riik ka selle pealt maksusid saama. Teiseks viivad tubakasuitsetajad iga aasta väga palju raha väljamaale, ja et riik ka maksusid saab, siis peab ta mõne teise asja pealt selle sisse võtma. Ühtlasi hakkavad

ka tubakasuitsetajad mõtlema, et seda raha, mis väljamaale viiakse, mitte lendu lasta minna. Minu arusaamise järgi võiks tubaka tolli tingimata tõsta.

Juhataja A. Rei: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Faktilise märkusena võin ma niipalju tähendada, et ka komisjonis oli meie rühma liige härra Martna tubaka tolli tõstmise vastu. Ka mina olin sellele seadusele vastu. Mina olin selle seaduse aruandja, aga et mina temaga päri ei olnud, siis panin ma aruandja kohused maha ja valiti aruandjaks härra Veberman.

Juhataja A. Rei: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Luur'il.

J. Luur (krst): Ma tahtsin ka meelde tuletada, kuidas lugu oli rahaasjanduse komisjonis ja nimelt sellepärast ma võtsin sõna. See oli tööpooldest nädalat 3 või 4 tagasi rahaasjanduse komisjoni koosolekul, kus tõsteti maksude kõrgendamise küsimus üles, ja siis tõi härra rahaminister ka tubaka tollide tõstmise küsimuse päevakorda. Tubaka tollide kõrgendamise küsimus leidis vastu võttu just härrade sotsialistide esitaja poolt, kes seal rõhutas otsekohe seda, et temal tubaka tolli tõstmise vastu ei ole midagi, et tubakas on niisugune aine, mida nii väga ei tarvitata, ja kes tahab tubakat tarvitada, see peab ka selle eest maksma. Ja siis pandi 2—3 päeva pärast seda telegraafi teel tubaka toll maksma.

Juhataja A. Rei: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Martna'l.

M. Martna (stp): Vabandage austatud Riigikogu liikmed, et ma veel kord sõna pean võtma. Minule püütakse selgeks teha, et ma mingisuguse informatsiooni koosolekul olen tubaka tolli maksmapanemise poolt olnud, aga ma arvan, et härra Luur ometi ei eelda, et härra rahaminister tubaka tolli sellepärast ei tõstnud ja seda ei otsustatud, et ka mina sellel koosolekul maksu poolt olla olnud, vaid tema tegi seda minust hoolimata. Ja nüüd, kui tubaka tolli tõstmise küsimus siin arutusel, väidan ma sedasama seisukohta terve Riigikogu ees, mis ma rahaasjanduse komisjonis pooldasin. Mina olen kaudsete maksude vastu, ja tubakas on väga laialt tarvitatud maitseaine, mis väga rängalt kehvemate rahvakihtide majanduslikku seisukohta koormab, kui sel kombel kaudset maksu veelgi tõstetakse.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja E. Veberman: Ma juhiksin Riigikogu liikmete tähelepanu selle peale, et tegelikult kõrgendatud tollid juba maksavad, ja kui meie nüüd kõrgenduse ka tagasi lükkaksime, siis kaubahinnad ikkagi ei langeks, nii et need põhjendused, mis rkl. Martna ette tõi, oleksid ehk võinud ajakohased olla sel puhul, kui meil tollide tõstmine veel ees seisaks, aga meil on nad juba tõstetud, ning meie võime muude kaubahindade muutmise kogemuste varal täiesti öelda, et kui ka tolli alandatakse, et kaubahinnad siiski ei lange. Sellepärast ei peaks takistust olema seda ettepanekut sel kujul, nagu komisjon on esitanud, vastu võtta.

Juhataja A. Rei: Aruandja poolt on ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, vastu 24, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

28. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Liigand:** Väga austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus asub seisukohal, et niihästi põhikirja alusel eripõhikapitaaliga töötavate riiklikkude ettevõtete, kui ka Eesti panga ametnikud peavad käima riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse alla. Et need ettevõtted aga ärilisel alusel töötavad, on loomulik, et nende teenijate pensionisummad mitte otsekohe riigikassast välja ei makseta, vaid ettevõtted pensionikapitaali heaks maksavad teatud protsendi, niisama nagu seda teevad omavalitsuse asutused, ja õigustega erakoolide ülevalpidajad. Seda seisukohta jagas ka Riigikogu, mis pärast riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse § 2. vastav tingimine on sisse võetud.

Pensioniseaduse teostamisel loobus aga Eesti pank pensionikapitaali heaks maksu maksmisest, seletades, et tema pensioniseaduse § 2-s ettenähtud riiklik ettevõtte pole, vaid aktsiaselts. Samasugusele seisukohale on asunud ka kohtud.

Seda silmas pidades peab Vabariigi Valitsus tarvilikuks riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse § 2. punkt b täiendada sellepoolest, et seal eripõhikapitaaliga töötavate riiklikkude ettevõtete kõrval Eesti pank eriti ära tähendatakse. Peale selle on selgunud, et teiste riiklikkude ettevõtete, see on riikliku põlevkivi-, turbatööstuse ja riigitrükikoja

teenijate koosseisud, kelle pealt pensionimakstu maksetakse ja kellel õigus on pensionikapitaalset pensioni saada, kinnitavad nende ettevõtete nõukogud, kes aga iga ettevõtte juures isesuguselt talitavad. Nii näiteks riigi põlevkivitööstuse nõukogu on selles ettevõttes riigiteenistus-õiguslikuks ja seega pensioniseaduse alla kuuluvateks tunnustanud kõigist 9 isikut, riigi turbatööstus 24 isikut ja riigitrükikoja nõukogu 6 isikut. Töö-hoolekandeministeerium ja Vabariigi Valitsus püsib aga seisukohal, et riiklikkude ettevõtete teenijad peaksid pensioniseaduse alla kuuluma täitsa ühetaoliselt ja sarnases ulatuses, nagu see riigiasutustes sünnib Riigikogu poolt kinnitatavate riigiteenijate koosseisude näol. Sellepärast peab Vabariigi Valitsus tarvilikuks ja otstarbekohaseks, et nende asutuste koosseisud edaspidi ühtluse mõttes kinnitataks Vabariigi Valitsuse poolt. Ülemaloodud põhjustel esitab Vabariigi Valitsus riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse muutmise kava, kus peale eelpool tähendatud täienduse pensioniseaduse § 2. p. b. juurde lisatakse uus märkus 4, mis käib järgmiselt: „Käesoleva paragrahvi p. b ettenähtud Eesti panga ja oma põhikirjade alusel eripõhikapitaalidega töötavate riiklikkude ettevõtete pensioniseaduse alla kuuluvate ametnikkude ja teenijate koosseisud, kelle palgasumma pealt pensionikapitaali heaks protsenti maksetakse, kinnitab Vabariigi Valitsus“. Et Riigikogu poolt on uususeks võetud, et

maksva seaduse paragrahvide täiendamise juures ümber kirjutatakse terve paragrahv muudetud kujul, siis on esitatavas pensioniseaduse § 2. muutmise eelnõus sarnaselt talitatud.

Muutmiseaduse kavale on ka juurde lisatud paragrahv, et see maksma hakkab riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse maksma hakkamise ajast, mis võimaldab pensionikapitaali maksu sissenõudmist sellest ajast, mis see on 7-st oktoobrist 1924. a. millest seda maksavad omavalitsuse asutused ja õigustega erakoolide ülevalpidajad.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand:** Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu arutamisel kolmepäevalist vaheaega I ja II lugemise vahel mitte pidada.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud

Riigikogu esimees **A. Rei.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

